دور

تنقید

لیک: ولیم هنری هډسن

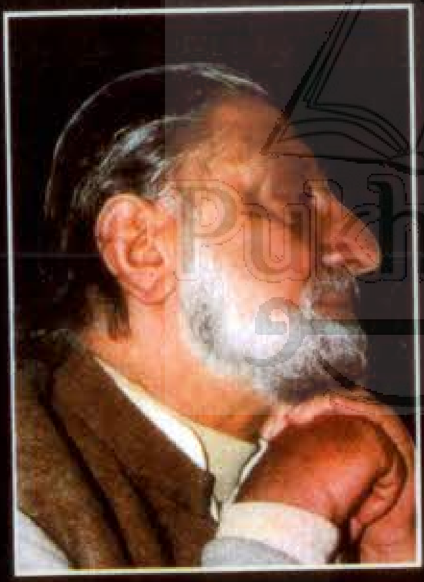

ترجمه: قلندر مومند

قلندر مومند
ریسرچ سیل

Pukhto.Net
Ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټول حقونه دَ قلندر مومند ريسرچ سېل
په حق کښې محفوظ دي.

دَ کتاب نوم	تنقيد
ليکونکے	قلندر مومند
څلورم ځل	2008
شمېر	1000
دَ چاپ ځائې	امن پرېس باچا خان مرکز پېښور
قيمت	80/-
دَ موندلو درک	يونيورستي بک اېجنسي خيبر بازار پېښور

Pukhto.Net
پښتو

انتساب

۱. ګران دوست محمد خان کامل مومند
۲. محترم ډاکټر مظهر علی خان صاحب
۳. او دَ اولسی ادبی جرګې

پــه نـــــوم

چې زه ئې دَ تنقيد په نظرياتي او عملی معنو پوه کړے يم.

قلندر مومند

(c) ketabton.com: The Digital Library

تنقید

تلخیص او تنقیه

قلندر مومند

قلندر مومند ریسرچ سیل پېښور

Pukhto.Net
پښتو

(c) ketabton.com: The Digital Library

باعث تحریر آنکه

دَ بائرن دَ يو ډېر مشهور شعر ترجمه ده:

"سړے چې خپل نوم چاپ شوے ووينی نو خوشحالېږی كتاب بيا كتاب وی كه هيڅ پكښې نه وی بيا هم."

ما چې دا مقاله ليكله نو خدائې ګواه دے چې دَ بائرن دا شعر مې ذهن كښې نه وه خكه چې يو خو دَ دې نه اګاهو هم زما تخليقات چاپ شوی دی او ما خپل نوم ډېر ځل چاپ شوے ليدلے دے او بله دا چې دَ دې مقالې دَ ليكلو مقصد هډو چاپ كول وو نه. دا خو هسې بوروا كښې تيګه راغله.

دَ دې مقالې موضوع دَ تنقيد مطالعه ده دا دَ وليم هنری هډسن (متوفی: ۱۹۲۰ء) دَ مشهور او معروف كتاب "انټروډكشن ټو دَ سټډی اؤ لټرېچر" دَ يو باب تلخيص دے. دا باب دَ پښتو دَ ايم اے په تعليمی نصاب كښې شامل دے او دَ ايم اے شاګردان دَ دې كتاب په حقله ډېر مشكلات محسوسوی. په تېر مارچ كښې زما خنې شاګردانو زه په دې مجبور كړم چې هغوی ته دا

(c) ketabton.com: The Digital Library

کتاب سبقاً سبقاً ونښیم. ما د هغوی د اسانی دپاره د دې کتاب څه نوټونه واخستل او هغوی ته مې پرې لکچرونه ورکړل. د لیکچرونو په دوران کښې ما دا محسوسه کړه چې د څنو هغو ملګریو دپاره چې حالاتو ما نه لرې کړی دی دا نوټونه چاپ کړم او محض په دې غرض زه دې ته تیار شوم چې خپل نوم په چاپ کښې ووینم. دغو ملګریو کښې چې د ټولو نه اول کوم ملګرے زما ذهن ته راغلے وه هغه خوږ او ګران اجمل وه:

اے غائب از نظر که شدی هم نشین دل

می بینمت عیان و دعا می فرستمت

هډسن په خپله مقاله کښې د مغربی ادب څنو مشهورو لیکونکیو لیکونو او نظریو ته اشارې کړې وے. زما اراده دا وه چې دې مقالې سره یو "تعلیقات نُما" غُندې شے ولیکم چې دغه مشکلات حل شی خو د وخت د کمی په وجه زه دې ته تیار نه شوم ولې د دغه مشکل د حل دپاره ما دا وکړه چې د مقالې په متن کښې چې مختصراً څومره کېدے شه ما څه لږ غُندې وضاحت وکړو او زما یقین دے چې که لُستونکی زما مجبوری د ذهن مخکښې راولی نو ما به د دې دومره کوتاهی دپاره معاف کړی. ما دا اراده بالکل پرېښې نه ده که ما ته هر کله فرصت ګُتو له راغلو نو زه به دا تعلیقات خامخا لیکم او که خدائې ته منظوره وه هغه به د دې مقالې د تکملې په

حېث د دې دویم ایډیشن سره شاملوم. وَ مَا توفیقی الا بالله.

ګرانو لُستونکیو به دا محسوس کړے وی چې دا مقاله دومره زر فهم ته راتلونکې نه ده او د هډسن د پوره عبارت د تلخیص په وجه شاید چې پکښې زما د طرفه هم اشکال پیدا شوے وی خو حقیقت دا دے چې د دې نه زیاته اسانی نه ما خوښوله او نه مې کولے شوه.

هډسن دا مقاله د دې صدی په سر کښې ختمه کړې وه نو څکه د تنقید جدید ترینې نظریې چې د هغه د مقالې او د هغه د وفات نه پس ته خورې شوې دی هغه نه پاتې شوی دی مثلاً د تنقید په حقله مارکسی لیننی نظریه Marxistleninist theory یا د ژان پال سارتر Existentialism اوسنی نظریه چې د ادب او تنقید سره څومره تعلق لری بلکې د ټی ایس ایلیټ د روایت په نظریه هم پکښې څه نه دی وئیلی شوی. دغسې به ښاغلیو لُستونکیو ته دا هم محسوسېږی چې دې مقاله کښې د تنقید د ابتداء نه تر ۱۹۱۰ء پورې د تنقید د مختلفو نظریو بحث هم نه دے شوے. د دې وجه دا ده چې د ښاغلی هډسن مقصد دا نه وه چې د تنقید تاریخ بیان کړی هغه صرف د مبتدیانو (ښاغلیو لُستونکیو ته به احساس وی چې هډسن د مبتدی نه څومره لویه مطالبه کړې ده) د فائدې دپاره د تنقید د مطالعې اُصول بیان

Pukhto.Net

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړي دي او بس.

نو ځکه ما هم نه دغه بحثونه چېړلي دي او نه مې ورته اشاره کړې ده او که چا مشکل پسند لُستونکي ته پکښې په دې وجه څه کمے ښکاري نو زه د اول نه د دغه کمي اعتراف کوم.

د دې مقالې د لُستو نه مخکښې اَو پس چې زه د چا د تبحر علمي نه متاثره شوے يم او په دې سلسله کښې چې د کومو کومو استاذانو د علم نه ما فائده اخستې ده زه د هغو مننه کوم. دې استاذانو کښې ښاغلے دوست محمد خان کامل مومند، ډاکټر مظهر علي خان، پېغله مارګرېټ ايس هاربوټل، پروفېسر راول شکوه ملک او پروفېسر عزيز الصمد شامل دي.

قلندر مومند

۹ اپريل ۱۹۶۳ء

بسم الله الرحمن الرحيم

نحمده و نصلي علی رسوله الکريم و علیٰ اتباعهٖ و اهل بيتهٖ اجمعين.

تنقيد څه ته وائي:

تنقيد محاکمې ته وائي. او په عامو خبرو اترو او ادبي اصطلاح کښې ادبي نقاد هغه چاته وائي چې هغه د يو مخصوص خصوصيت او مشق له وجې ادبي تخليقات څېړوي. د دغو تخليقاتو د حُسن او قبح اندازه لګوي او بيا پرې يوه فېصله کوي. خو تنقيدي ادب کښې هغه ادب هم شامل دے چې پکښې څه "فېصله" نه وي او په دې طريقه د تنقيدي ادب لاندې هغه ټول ادب راځي چې د ادب متعلق ليکلے شوے وي. که د دغه ليک مقصد تجزيه وي که محاکمه يا شرح او که دغه ټول څيزونه پکښې مشترک وي.

شاعري، ډرامه، ناول او د ادب نور اصناف براه

Pukhto.Net پښتو

(c) ketabton.com: The Digital Library

راست ژوند سره تعلق لري. دَ تنقید تعلق دغه شاعرۍ، ډرامې، ناول او پخپله تنقید سره وي. که مونږ دَ تخلیقي ادب دا تعریف وکړو چې دا ادب دَ ادب دَ مختلفو اصنافو په ذریعه دَ ژوند ترجماني او شرح کوي نو تنقیدي ادب دَ دغه تخلیقي ادب او دَ دې دَ اصنافو ترجمان او شارح دے.

په تنقید اعتراض:

مګر په تنقید باندې کېدونکیو اعتراضونو کښې دَ ټولو نه لوئے اعتراض دا دے چې که زمونږ ادبي مطالعه کښې زمونږ دَ ټولو نه لوئے فرض دا وي چې مونږ دې دَ یو مصنف په مافي الضمیر خان پوه کړو نو بیا په کښې دَ نقاد دَ واسطې څه ضرورت دے؟ مونږ که دَ شیکسپئیر یا دانتے په حقله خان پوهول غواړو نو په خانې دَ دې چې دَ دې لیکونکیو تخلیقات پخپله ولولو مونږ ولې دَ نورو لیستونکیو په معلوماتو تکیه وکړو او دَ کتاب لُستلو په خانې دَ کتابونو متعلق کتابونه BOOK ABOUT BOOK ولې ولولو. زمونږ ژوند ډیر لنډ تنګ دے او مونږ دَ وخت دومره فضول خرچي نه شو کولے. بیا په ننني زمانه کښې دَ حاشیو شرحو او نوټونو صنعت دومره ترقي کړې ده چې زمونږ لائبریرۍ دَ دغه صنعت دَ لاسه په اصلي کتابونو تنګې شوے دي او بیا دَ دغه کتابونو په حقله کتابونه او بیا دَ هغو په حقله کتابونه لیکلي کېږي چې اصلي ادب

کم او تشریحي ادب زیات شوے دے. نه یواځې دا بلکې اوس علم مونږ ته دَ اصلي ذرائعو نه نه حاصلېږي، بلکې دغه علم مونږ په سیکنډ هینډ یا تهرډ هینډ حیثیت حاصلوو. یو نقاد په ملټن تنقید وکړي په دغه تنقید یو بل نقاد خامه فرسائي وکړي او مونږ دَ ملټن په شاعرۍ او پیغام دَ خان پوهولو دپاره خامخا دا تنقیدونه لُولُو. دَ ملټن په حقله دغه نظریه دَ یو شیرر یا دَ یو میتهیو آرنلډ کېدے شي. دې کښې اوس خطره دا ده چې مونږ به دَ شیرر او آرنلډ په مطالعه کښې دومره بوخت شُو چې رانه به ملټن پاتې شي. او دا خو ظاهره خبره ده چې په یو کتاب باندې دَ لیکلي شوي تنقید مطالعه دَ دغه کتاب دَ مطالعې نه زیاته سودمنده کېدے نه شي. او دې کښې غټ نقصان دا وي، چې مونږ به دَ ادب او ادبي شخصیتونو په حقله خپله رائې نه بلکې دَ یو نقاد او یا دَ بل نقاد رائې لرو او دا به ډېره سطحي وي.

د تنقید ضرورت:

په موجوده وخت کښې دا اعتراض وزني خو دے. خو دَ دې دا مطلب نه دے چې مونږ دې دَ تنقید دَ فائدو نه منکر شُو.

وړومبے خو دا خبره یاد ساتل پکار دي چې تخلیقي ادب او تنقیدي ادب کښې دَ یو مطالعه کونکي دَ نقطهٔ نظر نه څه دومره لوئے فرق نشته مونږ دَ ادب دا تعریف

(c) ketabton.com: The Digital Library

کوز چې ادب د هغو څیزونو بیان وي چې ژوند کښې پکښې مونږ ډېره دلچسپي اخلو. اوس په ژوند کښې له ټولو نه زیات دلچسپ څیز انفرادي شخصیت دے. او نقاد چې په یو ادبي تخلیق تنقید کوي نو ادیب د هغه شخصیت مطالعه او تجزیه هم کوي چې ده ئې په خپل تخلیق کښې اظهار کړے وي. نو په دې دلیل تنقید هم د ژوند سره هغه علاقه لري کومه چې شاعري او د ادب نور اصناف لري او داسې تنقیدي ادب هم د تخلیقي ادب یو قسم وګرځي.

په دې حال کښې دا مسئله اوس صرف د تنقید د صحیح او غلط استعمال مسئله پاتې شي. او دا مسئله څه دومره ګرانه مسئله نه ده. مونږ د خپلې تجربې نه هم دا مسئله زده کولے شو چې تنقیدي مطالعه کوم وخت سودمنده او کوم وخت مُضره ده؟

تنقیدي مطالعه هغه وخت ضرر رسانه شي چې مونږه د یو لوئي لیکونکي پحقله د یو بل لُستونکي رائې باندې تکیه وکړو او کتاب ته د براه راست رسایي په ځائې د دغه نقاد رائې خپله کړو. دا زمانه د خُلاصو زمانه ده او د علم د نورو څانګو غُندې اوس دا مصیبت ادب ته هم راغلے دے او د سړي زړه کله کله دا غواړي چې د څنو هغو لیکونکیو په حقله چې نه خو ئې مونږ سره د لُستلو دپاره وخت شته او نه همت، د دغو خُلاصو په رائې

اعتبار وکړو او د نورو خلقو په شان مونږ هم خلق په دې مرعوب کړو چې ګنې مونږ دغه لیکونکي لُستلي دي. د دغه غرض دپاره مونږ د هومر د اوډیسي په ځانې د دې کتابونو خُلاصه لُستل غوره ګڼو. اوس دا هم نه ده پکار چې سړے دې د دې مخالفت وکړي چې دا خُلاصه لُستل نه دي پکار. ځکه چې دا ناممکنه ده چې سړے دې د ټولې دنیا د لُستلو قابل کتابونه پخپله لُولي. که خبره دې ته راشي چې آیا که اوډیسي مونږ پخپله نه شو لُستلے نو د هغې خُلاصه دې هم نه لُولُو. نو زه د دې په حق کښې نه یم ځکه چې زما په خیال د دې شهکار متعلق لږ علم د دې نظم نه د مطلق ناواقفیت په مقابله کښې غوره دے ژوند ډېر مختصر دے او مونږ په ډېر محنت هم د دنیا ټول ادب نه شو لُستلے. نو ځکه چې څومره لُستلے شو دومره غنیمت دے. او که دا لُستل د بل چا په واسطه وي نو مونږ دې ترې مخ صوف په دې وجه نه اړوو چې دا د بل رائې ده. او دا کېدے شي چې دا مطالعه مونږ دې ته ولمسوي چې د دغه لیکونکي پخپله هم مطالعه وکړو. او یا د دې مطالعې نه په راتلونکي وخت کښې څه ادبي فائده واخلو. په دې سلسله کښې د والتیر مثال زمونږه ښه رهنمائي کولے شي. والتیر د اتلسمې صدی د عظیم ترینو لیکونکیو نه یو وه او ځکه دې ذاتي طور سره هم او د ادب تاریخ کښې د ده مقام په وجه هم ډېر اهمیت لري. د

(c) ketabton.com: The Digital Library

داسې ليکونکي په حقله به خنې سوالونه يو خل خامخا زمونږ ذهن کښې پيدا کېږي. دَ هغه مقصد څه وه؟ دَ هغه طريق کار او کارنامې څه وے؟ دَ هغه څومره ليکونه تاريخي اعتبار سره او څومره ادبي اعتبار سره اهميت لري؟ دَ داسې سوالونو که يو عام خواب مونږ بيامومو نو دا هم غنيمت دے. خکه چې دَ والتير دَ تصانيفو شمار دَ ٦٢٠ نه زياتېږي او دا ديارلس شلې کتابونه هيڅوک هم نه شي لُستلے نو اوس که لارډ مورلے راپاسي او مونږ ته دَ څلورو سوؤ مخونو په کتاب کښې دَ والتير په حقله دَ هغه ټول معلومات راکړي نو مونږ له پکار دي چې په شکريه ئې قبول کړو. دَ دې نه علاوه هره زمانه کښې خنې واړه ليکونکي هم وي چې ښه ليکونه ئې کړي وي. اوس که څوک نقاد دَ دغو وړو ليکونکيو ښه ليکونه راټول کړي نو مونږ له پکار دي چې ترې فائده واخلو خکه چې دَ دغه ليکونکيو ټول ليکونه لُستل نه خو مفيد دي او نه ممکن.

مونږ لره که يو طرفته دَ مصنفينو په حقله راتې ته مبالغه آميز اهميت نه دی ورکول پکار نو بل طرف ته دَ دې أصولو نه هم انکار نه دی کول پکار چې زمونږ اصلي غرض دَ ادب مطالعه ده نه چې دَ دغه ادب شرح يا په دغه ادب دَ تنقيد او تبصرې مطالعه. دَ ادبي مطالعې بنيادي غرض دا وی چې دَ مطالعه کونکي او دَ مصنف يا اديب تر مينځه ذاتي باهمي تعلق قائم شي نو خکه دَ دې

غرض دپاره دَ نقاد دَ واسطې او وسيلې څه خاص ضرورت نه پېښېږي. مونږ دَ يو لوئي کتاب پوره خوبي او حيات آموز محرکات هله محسوسولے شُو چې دغه کتاب سره براه راست رابطه پيدا کړو. مفسر او مشرح دا خوبي او محرکات په ډېره وړه پيمانه مونږ ته رسولے شي. زما يو امريکني دوست چې دَ ادب ډېر نامتو أستاذ دے، ما ته يو خل دَ خپل يو شاګرد قصه کوله. هغه ما ته ونيل چې زما شاګرد دَ شيکسپيئر په ډرامه "ټمن او ايتهنز" باندې دَ تحقيق کولو په غرض ما نه پُښتنه وکړه چې دې سلسله کښې زه کوم کتاب ولُولم. او زما خواب ورته دا وه چې په "ټمن او ايتهنز" باندې دَ خان پوهولو دپاره دَ "ټمن او ايتهنز" نه غوره کتاب نشته. زه دا حقيقت يو خل بيا سر دوباره کوم چې دَ يو کتاب دَ شرح يا دَ تبصرې مطالعه دَ هغه کتاب دَ مطالعې نعم البدل هيچرې نه شي کېدے. دَ دغه کتاب په مطالعه کښې چې مونږ کوم زيار او مېښود کوؤ هغه دَ ادبي کلچر دَ ذريعې په حېثيت دَ دغه کتاب په حقله دَ بل چا نه دَ حاصل کړی علم په نسبت په څو چنده زيات قدر او قيمت لري.

په تنقيدي ادب لُستلو کښې دَ يو بل نقصان هم ډېر لوئې احتمال شته. که مونږ خان شرحو او تبصرو لُستلو ته وقف کړو نو مونږ خان انفعالي طور سره دَ يو بل سړي رائې قبلولو او دَ هغه دَ فېصلو منلو ته وسپارُو، دا ډېره

(c) ketabton.com: The Digital Library

لویه خطره ده او چې څومره یو نقاد لوئې وي دومره دا خطره هم لویه وي. لوئې نقاد هغه ته وائي چې امتیازي علم پوهه او زوروز شخصیت لري او داسې نقاد نه مونږ ډېر زر متاثره کېږو. د ده شعور فهم او ادراک، ته مونږ خپل شعور فهم او ادراک ډېر زر ایل کړو. نتیجه ئې دا شي چې مونږ دَ کتاب مطالعه دَ ده په سترګو شروع کړو. مونږ په کتاب کښې هم هغه څه وینو کوم چې دے وینې. چې چرته دے غلطي کوي. هلته مونږ هم ورسره خان رضاکارانه طور باندې غلطوؤ. چې کوم څیز د ده دَ نظر نه پاتې شي هغه څیز مونږ هم نه وینو او زمونږ مطالعه او ذهن دَ ده دَ مطالعې او ذهن غلامي قبوله کړي. په دې طریقه دې دَ کتاب او زمونږ ترمېنځه دَ ترجمان حېثیت نه بلکه دَ دېوال حېثیت اختیار کړي. دَ رهنمایی په ځائې دے زمونږ لار ونیسي او زمونږ ذهن په خپله کار کول پرېږدي.

لکه څنګه چې مخکښې ووئیلے شُو دَ تنقید دَ غلط استعمال نه دَ ډېرو سنګینو نتیجو راپېدا کېدو احتمال شته. خو دَ دې دا مطلب نه دے چې ادبي مطالعه کښې دې مونږ دَ تنقید دَ اهمیت نه سترګې پټې کړو. دَ دې مطلب خو به یا دا وي چې مونږ دَ خپل خان نه زیات هوښیار خلق نه تسلیموؤ او یا دا چې دَ نورو کسانو ژوره تجربه او برتر علمي قابلیت او هوښیارتیا هڅو زمونږ

پکارېدې نه شي.

دَ تنقید لوئې فرض دا وي چې زمونږ ذهن روښانه کړي زمونږ علم زیات کړي او مونږ کښې دَ علم حاصلولو تلوسه پېدا کړي. که چرې مونږ دا منو چې یو لوئې شاعر مونږ ته دَ خپلو تخلیقاتو په ذریعه دَ ژوند مقصد ښیي او مونږ خان سره په دغه معنیٰ کښې شریکوي. نو مونږ له دا هم منل پکار دي چې یو لوئې نقاد هم مونږ دَ ادب په معنیٰ پوهوي او خان سره مو په دغه معنیٰ کښې یو کوي. رښتینې نقاد هغه علم لري چې دَ هغه دَ کار دپاره ضروري دے او دَ نقاد دغه علم زمونږ دَ علم نه زیات ژور، زیات پوخ او ښکه زیات دَ قدر قابل دے. دَ دې نه علاوه هغه دَ بصیرت پوهې او شعور خاصه ملکه لري. نو دا به یقیناً ډېره لویه خورده ګیري وي که مونږ دا ووایُو چې داسې سړے به یوه ادبي فنپاره کښې زمونږ نه زیات څه نه وینی او دا به ډېر لوئې حماقت وي چې مونږ دا فرض کړو چې دَ ده په مدد به مونږ په دغه فنپاره کښې زیاته ښکلا، اهمیت او معنیٰ نه مومو. نقاد مونږ ته همېشه دَ نظر یوه نوې زاویه ښیي او زمونږ هغه تاثرات چې مونږ محسوس کړي خو وي خو ظاهرولے ئې نه شُو، څرګندوي. هغه کله زمونږ رهنما وي راته لار ښیي او کله زمونږ دَ لارې ملګرے وي او راته په لاره هغه څیزونه ښیي چې زمونږ نظر پرې ښوئیدلے وي. په دې طریقه هغه مونږ ته دا رازده

(c) ketabton.com: The Digital Library

کوی چې مونږ دې په زيات ژور نظر او فکر او بهتر قوت تنقيد دَ کتاب مطالعه وکړو. نقاد هغه وخت زمونږ نور هم زيات پکارېږی چې دے زمونږ فکر او نظريو سره اختلاف کوی او هغه دَ ايمرسن خبره چې مونږ ته محض "هدايات" نه بلکې "اشتعال" هم راکوی. که مونږ دَ هغه مطالعه په هغه نظر کوو په کوم چې پکار ده، او زمونږ ذهن حاضر او بېدار وی نو هغه سره اختلاف يا اتفاق دومره لوئے فرق نه پېدا کوی که مونږ هغه سره متفق يُو او که ورسره اختلاف کوو، په هر صورت به مونږ دَ هغه دَ بصيرت او قوت نه فائده اخلو.

نُکتې

ا. تنقيد څه ته وائی. دَ تنقيد عام تعريف.

ب. په تنقيد عام اعتراضونه. دَ نقاد دَ واسطې عدم ضرورت. والټير او مورلے.

ج. تنقيد هم يو تخليقی عمل دے او دَ تخليقی ادب سره مساوی حېثيت لری.

د. دَ تنقيد غلط استعمال. په پټو سترګو دَ نقاد هره خبره منل.

ه. دَ تنقيد صحيح استعمال. تنقيد زمونږ رهنمائی کوی.

۲

دَ پورتنی بحث نه بايد چې ښکاره وی چې دَ تنقيد دوه مقصدونه، تشريح او محاکمه وی. تر اوسه پورې دا دواړه مقصدونه نقادانو غبرګ او په يو ځائې استعمال کړی دی. دَ نقادانو اکثريت دا منی چې دَ تنقيد اصلی غرض دَ يوې ادبی فن پارې متعلق فېصله کول دی. خو دغه نقادانو دَ دغه غرض دپاره تشريح نه تل تر تله دَ يوې ذريعې کار اخستے دے. ولې دَ څه مودې راسې دَ نقادانو يوې ډلې دا نظريه شروع کړې ده چې دَ تنقيد صرف يو مقصد دے او هغه تشريح دے. دا ډله تشريح او محاکمه نه صرف بيل بيل بلکه متضاد څيزونه ګڼی. دَ دوئ دَ خيال مطابق دَ نقاد کار محض او محض دا دے چې دَ يوې ادبی فن پارې تشريح او وضاحت وکړی او بس.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کہ چرې مونږ د يو ساعت دپاره دَ تنقيد دا تعريف ومنو نو سوال راپېدا کېږي چې دَ يو مشرح په حېثيت دَ نقاد فرائض څه وي. او کہ مونږ په دې لږ غور وکړو نو راته به ثابته شي چې په دې حېثيت کښې هم دَ نقاد کار لوئے او ګران دے. هغه به خان دَ هغه کتاب په مغز پوهوي، چې دې پرې تنقيد کوي. هغه به دَ دې کتاب دَ ښکلا تجزيه کوي دَ کتاب دَ عارضي او دائمي اهميت تعين به کوي دَ هغې دَ معنٰی تجزيه او ترتيب به کوي. دَ هغو فني اخلاقي اُصولو وضاحت به کوي، چې دَ کتاب ليکلو په وخت کښې ئې مصنف شعوري يا غېر شعوري طور سره خيال ساتلے دے. دے به دَ کتاب دَ اشارو وضاحت کوي او هغه څه به څرګندوي چې مصنف ئې په کنايه کښې بيان کړے وي. هغه به دَ کتاب دَ مختلفو حصو باهمي تعلق او بيا دَ دې حصو ټول کتاب سره تعلق بيانوي. هغه به دَ کتاب خوارۀ وارۀ عناصر راغُنډوي او خُلاصه به ئې وباسي او بيا به دَ کتاب په خصوصياتو بحث کوي. په دې طريقه به هغه دَ کتاب تشريح او وضاحت کوي. او مونږ به دَ کتاب په ماهيت مافيت روح او فن پوهوي او چې دا وکړي نو کتاب به دَ خپلې درجې ثابتولو دپاره ازاد پرېږدي. دَ والټر پيټر دَ وېنا مطابق دَ نقاد دغه درې فرائض دي چې دَ شاعر يا مصور خوبي محسوس کړي. دَ دې خوبيو تجزيه وکړي او بيا ئې

وضاحت وکړي.

د دې غرض دپاره به دَ هر يو نقاد خپل مخصوص طريق کار وي. هغه به يا خو خپله ټوله توجه په دغه کتاب مرکوزوي او يا به دَ دغه مصنف دَ نورو کتابونو په رڼا کښې دَ دغه کتاب وضاحت کوي او يا به دَ تقابلي مطالعې په رڼا کښې دَ کتاب تشريح کوي. هغه دا هم کولے شي چې يو قدم وړاندې لاړ شي او دَ کتاب تاريخي تشريح شروع کړي، خو کہ دَ هغه طريق کار هر څه وي دَ هغه مقصد به تل دا وي چې هغه خان هم په کتاب پوه کړي او مونږ هم. هغه به هيچرې هم دَ خپل ذاتي ذوق يا دَ نورو نقادانو دَ رائې په رڼا کښې په دغه کتاب څه حکم نه لګوي.

دَ مشرح په حېثيت دَ نقاد دَ مقصدونو او طريقو مفصل بيان بناغلي پروفېسر مولټن په خپله يوه مقاله کښې کړے دے دوئ وائي چې نن سبا دَ تنقيد مقصد دا ګڼلے شوے دے چې نقادان دې دَ ادبي تخليقاتو معقوليت تلي او دَ دغې تخليقاتو دَ تقابلي اهميت اندازه دې لګوي. لارډ ميکالے چې دَ هغه نه زيات په دې مسئله هيڅوک هم دَ وئيلو حق نه لري (دا زما په خيال کښې دَ لارډ ميکالے دَ تنقيدي صلاحيتونو پحقله ډېره لويه مبالغه ده) خو نقاد يو باچا ګڼي، چې ليکونکيو لره په خپل دربار کښې دَ درجو مطابق دَ ناستې ځايونه ورکوي او حقيقت دا

(c) ketabton.com: The Digital Library

دے چې نن سبا عام خیال هم دا دے چې د تنقید محض هم دا کار دے چې د ذوق د اُصولو مطابق د لیکونکیو او لیکونو حُسن و قبح ښکاره کړی. او د ذوق د دې اُصولو په حقله دا خبره منلے شی چې ګنی دا اُصول یا خو هر چا قبول کړی دی او یا د ادبی ښکلا په بنیادی تصوراتو د غور و فکر په نتیجه کښې پیدا شوی دی. د دې په مقابله کښې ښاغلی پروفیسر مولټن د تنقید ځنې نوی اُصول جوړ کړی دی چې دې ورته "استقرائی تنقید" وائی. د مولټن د نظریې نوم هم دا ظاهروی چې د دوئ په دې نوې نظریه د جدید سائنس ځومره ژور اثر دے د دوئ د خپلې وینا مطابق د دې نوې نظریې مقصد دا دے چې "ادبی بحث د استقرائی علمونو دائرې ته راشی" داسې تنقید ته د ادب یو قسم نه بلکې د سائنس یو قسم وئیل پکار دی. نو ځکه هغوی د نقاد نه دا مطالبه کوی چې هغه دې د سائنسدان غُندې صحیح او غیر جانبدار وی. استقرائی نقاد به لکه د نورو سائنسی محققانو غُندې د "ادبی شهود LITRARY PHENOMENA" لکه ځنګه چې هغوی ته ښکاره مشاهده کوی او هغه قوانین او اُصول به راجمع کوی او ترتیب به ورکوی د کومو په وجه چې دغه ادبی شهود رنګ او شکل بدلوی او تاثر پیدا کوی. داسې ادبی نقاد د ادبی تخلیقاتو نه بغیر د بل چا فیصله یا قانون نه منی".

د مولټن د دې نظریې مطابق دا نوے استقرائی

سکول د زوړ حکمی سکول نه په دریو خبرو کښې مختلف دے. وړومبے خو دا چې حکمی تنقید په ادبی تخلیقاتو کښې د درجه بندی قائل دے او درجه بندی د سائنس برخلاف ده. د سائنسدان په حیثیت د استقرائی نقاد کار په درجو کښې د فرق متعلق نه دے هغه صرف په اقسامو کښې فرق تسلیموی. هغه ته ادبی طریقې ښې بدې نه ښکاری. مثلاً هغه به د شیکسپئیر او بن جانسن مقابله نه کوی. بلکه دے به په دغو دواړو لیکونکیو کښې صرف هغه فرق ګڼی کوم چې په ګُل او د مرچو ونه کښې وی. دا فرق د درجې نه بلکې د قسم دے. د ګُل بوټے خان ته خپل خصوصیات لری او د مرچو بوټے خپل خواص. دا فرق ترجیح نه پیدا کوی ځکه چې دواړو کښې د مقابلې دپاره څه مشترک شے نشته. دغه شان یو لیکونکے د بل لیکونکی نه جدا وی او دا فرقونه کتل او راغُنډول پکار دی. خو د دوئ په بنیاد د لیکونکیو درجې جوړول او یو په بل حکم کول نه دی پکار.

په حکمی تنقید او استقرائی تنقید کښې بل فرق دا دے چې د حکمی تنقید بنیاد په دې مفروضه دے چې دا نام نهاد ادبی قوانین د اخلاقو یا د ریاستی قوانینو په شان د بره نه نافذ کیږی. او فنکار د دیو په منلو داسې پړ دے لکه چې یو انسان د اخلاقو یا ریاستی قوانینو په منلو پړ وی. استقرائی نقاد د داسې قوانینو د وجود نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

منکر دے. د هغه په خيال د ادب قوانين هم داسې دي لکه چې د سائنسدان دپاره د فطرت قوانين. چې د بهر نه نه وي نافذ شوي بلکې حقيقت د قوانينو شکل اختيار کړے وي. د فطرت قوانين څه وي خو د هغه نظام يو تعميمي بيان دے چې انساني نظر او فکر ئې مشاهده کوي. هم دغسې ادبي قوانين هم ګټهل پکار دي. دا ادبي قوانين هم د هغه شهود اظهار کوي کوم چې دے نه هغه کوم چې پکار دے. په دې شان د شيکسپئير د ډرامې قوانين په شيکسپئير د بهر نه منلي شوي قانونونه نه وو چې د هغو په منلو دې شيکسپئير مجبور کړے شي. بلکې دا هغه قانونونه وو چې د شيکسپئير د ډرامائي تخليقاتو د تجزيې نه راوکښلي شوي وو. او مونږ چې دا وايو چې شيکسپئير د دې قانون يا د هغه قانون اطاعت کوي نو مونږ اطاعت د استعارې په معنو کښې داسې استعمالوؤ لکه چې مونږ وايو چې ستورې د کشش د قانون اطاعت کوي. نو ځکه د نقاد کار دا نه دے چې ووائي چې شيکسپئير د فلاني مجرد قانون اطاعت کوي يا داسې قواعدو لاندې خان ګټهي چې هغه بالکل ازادانه طور باندې وضع شوي دي بلکې د نقاد کار محض دا دے چې هغه د شيکسپئير د تخليقاتو براه راست تجزيه وکړي او هغه اُصول ترې راوباسي (او بيا دوئ لره يو عام شکل ورکړي) د کومو لاندې چې دغه تخليقات شوي دي.

دا څيز د استقرائي او حکمي تنقيد تر مېنځه يو بل فرق پېدا کړي. د حکمي تنقيد بنياد په دې مفروضه دے چې د ادبي تنقيد ځنې "مقرر معيارونه" دي چې ادب پرې خيرلے شي. مختلفو وختونو کښې مختلفو نقادانو دې معيارونو کښې ډېر ترميمونه کړي دي ولې بيا هم د معيارونو د موجودګۍ نه انکار نه شي کېدے خو استقرائي تنقيد د مقررو معيارونو وجود نه تسليموي. نه صرف دا بلکې د استقرائي نقادانو خيال دے چې د داسې معيارونو وجود محال دے. ټول شهود د يو ارتقاء نه تېرېږي او دغسې ادب هم د ارتقاء نتيجه ده. د ادب تاريخ د تبديليو او ترميمونو يوه نه ختمېدونکې سلسله ده او ځکه که څوک د دائمي اُصولو تلاش کوي نو دا تلاش به ئې خامخا ناکام وي ځکه چې د دې مطلب دا دے چې ګڼي مونږ "تکميل" منو. او حقيقت دا دے چې يو څيز کښې هم تکميل موندل ناممکن دي.

د دې بحث نتيجه دا شوه چې استقرائي تنقيد به ادب په تحقيقي انداز کښې خيري. او د فن اُصول او قواعد به د فنکارانو د عمل نه راوباسي. او ادب به د فطرت د نورو څيزونو غُندې د مسلسلې ارتقاء لاندې ګڼي چې د سکول او د مصنف په بدلېدو به بدلېږي خو دا فرق به صرف د قسم فرق وي او په هر يو به د پوهېدو دپاره دا ضروري وي چې په هغه نظر دې وخيرلے شي چې د دغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

قسم دپاره پکار دے او د بهر نه پکښې څه مداخلت ونه کړے شي.

که مونږ د تنقید دا فرائض ومنو نو د دې مطلب دا شو چې د تنقید نه خو د يو ادب پارې د خوبۍ سره څه کار شته او نه هغه ذاتي احساس سره چې مونږ ئې د دغه ادب پارې متعلق لرو. نقاد به لکه د سائنسدان محض او محض تحقيق کوی او د انفرادی ذوق، د مطلق او تقابلی ښائست او خوبيو به هڅو پروا نه لری. هغه د ټيسن په الفاظو کښې "يو داسې عالم نباتات دے چې د هغه موضوع د نباتاتی ژوند شهود نه بلکې ادبی شهود دے".

استقرائی تنقيد لکه چې تر اوسه پورې بحث وشو مونږ صرف دې نتيجې ته راولی چې د هر مصنف د تخليق قانون هم دغه تخليق کښې کتل پکار دی. او د دې کُليې نه دا مزيد نتيجه راپېدا شی چې د داسې قانون نفاذ د بل مصنف په تصنيف کول ناممکن وی. او ځکه دا قانون خو نه د فېصلې دپاره معيار ګرځېدلے شی او نه زمونږ رهنمائی کولے شی. دا نتيجه يوه مسئله پېدا کوی چې مونږ به ئې جائزه واخلو. خو فی الحال مونږ د تنقيد د يوې داسې نظريې تصور هم کولے شو چې هغه خو نه د حکمی تنقيد حمايت منی او نه د استقرائی سکول غُندې د نقاد نه د اندازې لګولو او فېصلې کولو حق اخلی. د تنقيد د دې طريقې بنياد د ادب په اضافی اُصولو او تاريخی

تشريح باندې اېښودے شوے دے. او د تفصيل دپاره به ئې مونږ ښاغلی ايډمنډ شيرر ته رجوع کوؤ. شيرر ته لکه چې ئې مخکښې نوم اخستے شوے دے. د ملټن د مطالعې په دوران کښې يو ډېر مشکل پېښ شو. هغه د ملټن په حقله د والټير او د لارډ ميکالے متضادو رايو کښې راګېر شو. والټير د ملټن سخته غندنه او ميکالے ئې زبردسته ستائنه کړې ده. هغه د چا خبره منلے وے؟ د اتلسمې صدۍ د مشهور فرانسيسی مفکر او که د نولسمې صدۍ د لوئی هوښيار انګريز ليکونکی. شيرر په دې حېران وه چې دوئ دواړو ليکونکيو کښې د کوم يو رائې صحيح ده. او هغه په دې پوه شو چې دا دواړه غلط دی. دوئ يو هم د ملټن د مطالعې په سلسله کښې د لُستونکی مدد نه شی کولے ځکه چې دوئ دواړو کښې اعتدال او غېر جانبداری چې د هر چا نه زياته د نقاد دپاره ضروری وی، نشته. دوئ دواړه د يو بل ترديد کوی او زمونږ هيڅ رهنمائی نشی کولے مونږ به يا د يو خبره منو او د ملټن "پېراډائز لاسټ" به غندو او يا به د بل خبره منو او د دې نظم ستائنه به کوؤ او داسې به پخپله هيڅ نتيجې ته نه شو رسېدې. نو بيا د دې نظم په حقله ذاتی نتيجې ته رسېدو دپاره مونږ له کومه طريقه اختيارول پکار دی؟

شيرر وائی چې مونږ له د دې غرض دپاره "نوې تاريخی طريقه" استعمالول پکار دی. دا طريقه د هغه د

(c) ketabton.com: The Digital Library

وړنا مطابق "زیاته نتیجه خېزه او زیاته منصفانه" ده ځکه چې د دې غرض درجه بندي نه بلکې پوهه او فېصله ورکول نه بلکې وضاحت کول دي. د دې طریقې مقصد دا دے چې د تصنیف قدروقیمت دې د مصنف د مزاج نه او د هغه تبدیلي نه چې دې مزاج کښې حالاتو پیدا کړې وه، ولګولے شي نو د ملټن د "پیراډائز لاسټ" د مطالعه په وخت کښې زمونږ فرض دا پکار دي چې تر څو کېدے شي د خپل طبیعت د کمزورۍ، یا د خپل وخت د ادبي ذوق نه پیدا شوي ټول رجحانات او جانبدارۍ د ذهن نه لرې کړو او د دې نظم د موضوع او لیک شان STYLE د صحیح قیمت لګولو دپاره د ملټن د مزاج او د هغه د ماحول مفصله تجزیه وکړو او دا وګورو چې په ملټن باندې کوم کوم ذهني فني او سیاسي اسبابو خپل اثرات پیدا کړي وو. دغه اثرات ښه وو که بد، دې سره زمونږ هیڅ تعلق نشته اګر چې ښې خبرې پکښې مختلفې دي خو بیا هم تر دې حده د استقرائي نقاد په شان دا نقاد هم لا د محقق فرض ادا کوي. ولې له دې ځایه شیرر د ملټن او د هغه د ملګریو ملګرتیا پرېږدي او د تشریح نه د محاکمې په طرف روان شي. دے وائي چې "د مصنف د مزاج او د هغه د عهد د تجزیې او مطالعې نه پخپله د تصنیف ښتینے او صحیح فهم پیدا شي". او دا ښتینے فهم یو داسې معیار پیدا کړي چې مونږ پرې د دغه تصنیف د مقام او قیمت اندازه لګولے

شو. د یو خارجي تنقید په ځاي اوس تصنیف پخپل ځان پخپله محاکمه کوي. او د انساني ذهن د تخلیقاتو په صف کښې د خپل مقام پخپله تعین کوي.

دلته د تنقید د طریقو او فرائضو پحقله د نورو طریقو د تشریح موقعه نه ده، نو ځکه د تنقید په ضمن کښې د دې ښکاره رجحان په حقله چې د تنقید اکې یو مقصد که نه وي نو لوئے مقصد خو ئې تشریح خامخا دے. د دوئ دواړو لیکونکیو د نظریو بیان کافي دے. مولټن که یو خوا د حکمي تنقید حتمي مخالفت کوي نو بل خوا پروفیسر شیرر د حکمي تنقید دپاره د انفرادي ذوق او ټرلو فارمولو په ځاي پاخه او ژور بنیادونه لټوي. ولې دواړه نقادان د زړو نظریو تنګ تُرش سخت او ګړوږ معیارونه غندي او په دې خواهش کښې شریک دي چې ادبي مطالعه کښې دې د سائنس وسعت غوېجه توب او نظم داخل کړې شي.

په تنقید کښې دا نوي رجحانات ډېر لوئے اهمیت لري. د دې رجحاناتو په پیروي مونږ د ادب او ادیب پحقله ښتینے علم مونده شو. لارډ مورلے یو ځاي کښې په دې خبره ډېر خفګان ښکاره کړے دے چې انساني ذهن د زرګونو کالو راسې د ارسطو د المیې په تعریف بحثونو کښې بوخت پاتې شوے دے او دا ئې نه دي کړي چې د ارسطو د تعریف په ځاي براه راست د المیې تجزیه او

Pukhto.Net

(c) ketabton.com: The Digital Library

مطالعه وکړي. لارډ مورلې وائي چې دا د انساني دانشمندۍ توهين وه. ادبي تنقيد په دې طريقه تل تر تله د اصطلاحاتو او استاذانه اختياراتو لاندې پائمال شوے دے او د انفرادي ذوق د بدلېدو رابدلېدو نه د بچ کېدو دپاره اکې يوه لار دا وګڼلې شوه چې يوې تيارې او مخکښې نه جوړې شوې ضابطې ته دې غاړه کېښودے شي. نو څکه د هر مصنف اندازه د وضع شوو قانونونو مطابق کېده او ادب کښې هره نوې لار د زړو مثالونو مطابق سنجولې او خيرلې شوه. د زړو قانونونو دې غلامانه تقليد دا عام خيال پېدا کړو چې د يوناني او لاطيني ليکونکيو ليکونه مثالي او معياري دي او د دغې خيال نه په ادب کښې د کلاسيکي نظريې تصور پېدا شو او چې د کلاسيکي دور ختم شو نو بيا هم د نقادانو طريقه دا وه چې يو يا بل اديب يا د ادب يو يا بل سکول داسې تسليم کړي. لکه چې بس هم دوئ د ادب په اصلي معنٰی پوه شوي وو. او د دوئ نه پس دغه ادبي کمال موندل ناممکن دی. تنقيد يو روايتي علم وګڼلے شو چې په قوانينو کښې ئې نه څو ترميم کېدے شو او نه د څه اُصولو د پابندۍ احتياج ئې لرلو. نقادانو به د هرې هغې نوې لارې غندنه کوله کومه چې د دغو قوانينو سره سمه نه وه. او هم دغه وجه ده چې شيکسپئير تر ډېرې زمانې په فرانس کښې او په انګلستان کښې هم د ډېرو نقادانو د رائې مطابق "وحشي او غير فني" ګڼلے شو. څکه

چې د شيکسپئير ډرامې د کلاسيکي ډرامو د قوانينو مطابق نه وې. او د کلاسيکي ډرامو د قانونونو خلاف ورزي پکښې شوې وه. دا تنقيد ماضي پرست وه او د خپلې ماضي پرستۍ له کبله ئې عملي طور سره د ارتقاء د اُصولو نه انکار کولو. او د نوي ادبي روح د نوو لارو موندلو حق ئې نه تسليمولو. د دغه نظريې خاوندانو ئا لوئې حقيقت چې ورډزورته ئې اظهار کړے دے او ادبي تاريخ ئې تل تر تله مثالونه پېش کوي، هېر کړے وه. ورډزورته وائي "هر ليکونکے د خپل عظمت او طبعزادۍ مطابق د خپل تصنيف نه د لطف اندوز کېدو دپاره پخپله ذوق پېدا کوي." د ورډزورته د دې خبرې د نتيجې په طور مونږ دومره ورسره اضافه کوو چې د دې نه علاوه هر ليکونکے د خپل تصنيف د تنقيد دپاره معيار هم پېدا کوي.

د حکمي سکول د تنقيد د طريقو او نتائجو په حقله د دغې سکول د دوو لويو نقادانو ايډيسن او ډاکټر جانسن د تصنيفاتو نه مفصل علم حاصلېدے شي. ايډيسن په "پيراډائز لاسټ" د تنقيد کولو په موقع د شيرر غُندې دا نه دی کړي چې د ملټن د شخصيت او د هغه د عهد تجزيه وکړي بلکې د هغه طريقه دا ده چې د ملټن دا نظم د رزميه شاعرۍ د قوانينو په رڼا کښې وګوري. او د دغه قسم د شاعرۍ د خوبيو او ښکلا معلومولو دپاره ئې

"ایلیډ" او "اینیډ" سره مقابله کړي. دا قوانین او دا ښکلا چرته ده او د دې د معلوموملو طریقه به څه وي. د ایډیسن په خیال کښې به مونږ د دې سوالونو خوابونه د هومر ورجل او ارسطو د مطالعې نه حاصلوو. او مونږ به ملټن د دوئ په ګزونو کچ کوو. اوس دې سلسله کښې دا هېرول نه دي پکار چې د ملټن په باره کښې د تنقید دا طریقه استعمالول څه نه څه جواز لري چې ملټن د خپل نظم د لیکلو په وخت کښې خان ته هم دغه کلاسیکي مثالونه مخکښې ایښي وو او د دې اعتراف ئې هم کړے دے او څکه که ملټن پخپله په خپل خان تنقید کولے نو هم د ایډیسن طریقه به ئې استعمالوله. ولې د شیکسپئر معامله بالکل جدا ده. شیکسپئر خان ته د کلاسیکي ډرامې مثالونه وړاندې نه وو ایښي. نو څکه په هغه باندې کلاسیکي قوانین او معیارونه استعمالول صحیح نه دي. خو بیا هم د ایډیسن د دې طریقې د اُصولو تنګي نورو ډېرو خایونو کښې څرګندېږي. د مثال په طور هغه خائې کښې چې دې د ملټن د نظم په "قصه" (FABLE) لکه د ډرائیډن غُندې دا اعتراض کوي چې د نظم واقعه "غمناکه" ده او د ارسطو دا قانون پکښې د نظر د وړاندې نه دے ساتلے شوے چې رزمیه نظم به هیچرې په غمناکه نتیجه نه ختمېږي. یا چې کوم خائې کښې ایډیسن د نظم په کنایه او تمثیلي بیان (ALLEGORY) دا اعتراض

کوي چې د نظم په دې انداز کښې د هومر او ورجل په خائې د سپنسر او اریاستو تتبع شوې ده. خو په یو خائې کښې ایډیسن داسې اعتراف کړے دے چې د هغې نه دا معلومېږي چې دې د ارسطو د قانونونو حتمیت نه مني. او ادب کښې د ارتقاء د اصولو قائل دے. د ملټن په کردارونو د بحث کولو په موقعه دے وائي "چې دلته او خنې نورو خایونو کښې د ارسطو د رزمیه شاعرۍ هغه قوانین نه شي نافذ کېدے کوم چې دَه د هومر د مطالعې نه راوکښلي وو. څکه چې دا هر غیر جانبدار ناقد ته ښکاره ده چې که چرې ارسطو "اینیډ" لُستلے وے چې د دَه د مرګ نه تقریباً سل کاله پس لیکلے شوے وه نو د دَه دا قوانین به زیات مکمل وو". د ایډیسن دا اتفاقي اعتراف د هغو ټولو اُصولو بنیاد وګرځوي د کومو لاندې چې دَه په ملټن تنقید شروع کړے وه څکه چې که د "اینیډ" په مطالعه ارسطو خپلو اُصولو کښې تبدیلي راوستے شي نو دا هم کېدے شي چې د "پیراډائز لاسټ" د مطالعې نه پس د ارسطو دا اُصول او قوانین نور هم بدل او "مکمل" شوي وے.

هم دغه حال د جانسن د تنقید هم دے د دَه د تنقید نه هم مونږ په دغه نتیجه رسو. لکه چې د میکالے وېنا ده ډاکټر جانسن هغه شاعري د ټولو نه غوره شاعري ګڼله، کومه چې د دَه په وخت کښې وه او د کومې چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

دهٔ دَ ماشومتوب نه ستائنې اوريدلې وے او پخپله ئې هم كوله. هغهٔ دَ تنقيد ټول اُصول هم دَ دغه شاعرئ مطالعه كښې كتل او نتيجه ئې دا وه چې دَ دغه شاعرئ نه بغير نوره شاعري دهٔ ته بې معنې او بې خوبئ ښكاريدله. هم دغه وجه وه چې دَ شيكسپئير او ملټن صحيح عظمت دَ دهٔ روزى نهٔ شو. او ګرے سره ئې سخته بې انصافي وكړه. او هر هغه ادبي تحريک ئې غندلو او ورپورې ئې ټوقې كولے. چې دهٔ پكښې دَ زړې لارې نه دَ بغاوت عنصر موندو. دَ مثال په طور دَ اتلسمې صدئ په اخر كښې دَ ديملهٔ دَ نشاة ثانيه تحريک.

موږ چې دَ ايډيسن او جانسن نه دَ وكټوريې دَ عهد هر نمائنده نقاد ته راشو نو يوه زبردسته تبديلي محسوسه كړو اوس دَ تنقيد دَ مقاصدو پحقله زړه نظريه كهٔ بالكل پرېښودې شوې نهٔ ده نو ترميمونه خو په كښې خامخا شوى دى. زړې طريقې خو اوس بالكل متروكې شوى دى. دَ دې دا مطلب نهٔ دے چې ګني اوس ناقد خان قانون ساز او قاضى نهٔ ګڼي. يا دا نهٔ غواړى چې په دغو نامو دې ياد شي يا دَ ذاتي ترجيحاتو دپاره زاړهٔ قانونونه نهٔ استعمالوى. ولې كله كله دې دَ نوى سائنسي تصوراتو داسې نفاذ كوى چې دَ تنقيد هغه زړه حكمي نظريه او دَ نقاد دَ قانون سازئ حق بالكل نظر انداز كړى دَ دې هر څهٔ سره دَ تنقيد پحقله يوه واضحه تبديلي بيا هم محسوسيږى.

جديد نقاد تر ډېره حده اوس محض ښهٔ او خراب خطابونه نهٔ وېشي بلكه چې څومره كېدے شي هغه خان پوهول او تشريح كول دَ تنقيد مقصد ګڼي. دَ هر ښهٔ څيز انتخاب چې دَ موجوده زمانې ټولو ته لوئے رجحان دے او ارتقائي طريقو دَ ناقد نظر ته وسعت او خلوص وربخښلے دے او دَ دې نه علاوه ئې هغه دَ شخصيت په ارتقاء او تاريخي ربط باندې پوه كړے دے. دا ټول عناصر په زوړ تنقيد كښې مفقود دى.

مولټن چې دَ زوړ تنقيد په حقله څهٔ وئيلي دى نو دَ نننى زمانې اكثر لُستونكى به ورسره اتفاق كوى. خو زما يقين دے چې دَ هغهٔ دَ ټولو نه لويې نتيجې ته به صحيح وئيل ممكن نهٔ وى. زهٔ لا في الحال دَ هغهٔ په دې خيال څهٔ مفصل وئيل نهٔ غواړم چې ګني ادبي تنقيد دَ سائنسي علمونو دائرې ته راوستل ممكن دى او كهٔ نه. هسې يوه خبره چې زما په خيال مولټن نه په دې سلسله كښې هېره شوې ده دا ده چې لكه هربرټ سپنسر وائي چې دَ سائنس كار تر هغه وخته نهٔ ختمېږى تر څو چې په استقرائي عمل سر ته رسيدلي تعميم نه په استخراجي طريقه اُصول وضع نهٔ كړى.

مولټن به دَ سپنسر دَ دې وېنا په رڼا كښې اوس دې مسئلې ته څېلمه كېرى چې هغه به دَ شيكسپئير دَ استقرائي تنقيد نه پس په كومه طريقه دَ تعميمي بيان نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

أصول وضع کوی. د مولټن ټولو نه لویه نتیجه چې زه ورسره اتفاق نه شم کولے د حکمی تنقید د مکملې غنډنې په حقله ده. د استقرائی طریقې نتائج که هر څو قیمتی وی ولې دَ ادب طالب علم پرې د ټول عمر دپاره مطمئن کېدے نه شی او هر څو که دا طریقه د تنقید اهم ترینو طریقو نه یوه ده بیا هم دَ نورو ټولو طریقو نعم البدل ورته نه شو ونیلے.

دَ ادب د دې سائنسی نقاد (دَ مولټن دَ خیال مطابق) دَ مطلقې یا اضافی خوبی سره هیڅ کار نشته. هغه صرف په قسم کښې فرق تسلیموی. دَ درجې فرق هغه نه منی هغه به دَ شیکسپئیر د مطالعې نه د شیکسپئیر فنی قوانین او أصول راوباسی او یو تعمیم به نې کوی. دَ هغه دې سره څه کار نشته چې شیکسپئیر د ژوند دَ نقاد په حېثیت معقول تنقید کړے دے او که نه. او دغه أصول او قوانین ښه دی او که بد.

ولې دا او دَ دې قبیلې نور سوالونه په خپل ځائې او ناګزیر دی. مونږ د دې سوالونو نه خان نه شو ژغورلے ځکه چې د دې سوالونو که نور هیڅ مطلب نه وی نو کم از کم په ادبی مطالعه کښې زمونږ رهنمائی خو کوی. نو ځکه زمونږ دا حق دے چې د دې سوالونو د خوابونو مطالبه وکړو او دلته دَ ادب او سائنس تر مېنځه فرق راشی. دَ مثال په طور د علم طبقات الارض چې کوم شهود سره کار

پېښېږی هغه کښې دَ شخصیت عنصر، رښتیا، دروغ، جذباتی زور او فنی اثرات شامل نه دی. دا عناصر د هغه ادب دَ شهود جوهر دے چې د ژوند شرح د فن دَ پیکر په ذریعه کوی. او ځکه دَ دې اندازه به خامخا دَ وضاحت او دَ فن دَ خاصیتونو په بنیاد کېږی. دَ علم طبقات الارض په مطالعه کښې زمونږ کار صرف دَ یو څیز ماهیت او دَ دغه ماهیت تاریخ سره وی. مونږ چې په دې پوه شو یا پوه کړې شو چې دا څیز څه دے او تر دې حاله څنګه رارسیدلے دے. نو زمونږ کار ختم شی. ولې دَ ادب مطالعه کښې دا سوالونه مونږ یوې بلې مسئلې ته بوځی او هغه دا چې دَ دې څیز انسانی او فنی خوبی او عیبونه څه دی. دا وېنا غلطه ده چې کوم خلق ادب او سائنس یو ګڼی دَ هغوی دپاره خوبی او عیبونه وجود نه لری. سائنسدان هم دا خوبی او عیبونه تسلیموی او مولټن هم. ځکه چې کوم وخت هغه دَ خپل استقرائی وضاحت دپاره شیکسپئیر منتخب کولو نو هغه لکه زمونږ غُندې چې دَ "ذوق أصول" منو، دَ شیکسپئیر د برتری قائل شوے وه. که داسې نه وے نو هغه به دَ شیریډان یا بل چرته ورکوټی لیکونکی استقرائی مطالعه کړې وه. خو هغه داسې ونه کړه او شیکسپئیر نې ځکه خوښ کړو چې هغه ورته "عظیم" ښکارېدو. او په دې پوه وه. چې دَ هغه ډرامې یواځې دَ هغه دَ اسلوب اظهار نه بلکې دَ هغه دَ عظمت اظهار هم

(c) ketabton.com: The Digital Library

دے. په دې طریقه مولټن د یوې اندازې او حکم نه کار واخستو او "خوبی" ئې تسلیم کړه.

دا عین د فطرت مطابق ده ځکه که مونږه تنقید هر څو سائنس وګڼو خو یوه محاکمه بیا هم کوؤ. د سکول ماشوم هم محاکمه کوی او کتابونو کښې درجه بندی کوی. تر هغې پورې هیڅوک هم مطالعه نه شی کولے تر څو پورې چې د مطالعې لاندې د کتاب پځقله یوه رائې قائمه نه کړی او چې هر کله مونږ ته یو کتاب څوک رامخکښې کړی نو مونږ پرې د هغه رائې غواړو. زمونږه ادبی مطالعه چې څومره زیاتیږی دومره د محاکمې دا مسئله ګرانیږی او چې چرته مونږ یو ځل یو متعصبانه حکم لګولے دے هلته د مطالعې د زیاتېدو نه پس خپله رائې محفوظ ساتلو باندې مجبوریږو او مونږ خپلې نظریې بدلوؤ رابدلوؤ. حالانکې دغه نظریې یو ځل مونږ "حرف اخر" ګڼلې وے. په بنیادی مسئلو د نقادانو اختلاف کله کله سړی کښې مایوسی پیدا کوی خو محض په دې وجه به مونږ دا مسئلې یو خوا ته نه پرېږدو او نه به دا کوؤ چې د سائنسی محقق غُندې غیر جانبداره رویه اختیار کړو. استقرائی نقاد چې مونږ ته څه راکوی مونږ به ئې په شکریه قبلوؤ خو مونږ به د حکمی نقاد نه تل تر تله دا طمع لرو چې هغه به دا استقرائی عمل تکمیل ته رسوی او د دیو نتیجو په بنیاد به مونږ ته د ښه او خراب ادب فرق

څرګندوی. دنیا له فرقه پیدا ده او په درجو کښې خامخا فرق شته:

هر آنکه حفظ مراتب نکند زندیق است

تر څو چې مونږ دا نه وی ګڼلے چې څنګه د طبقات الارض ماهر ته د زمکې هر قسم یو شان او مساوی حیثیت او درجه لری دغسې مونږ د ادب سائنسی طلباء هم ټول ادب یو شان ګڼو تر هغې به د ادبی درجه بندی ضرورت او د دې لویې مسئلې اهمیت محسوسیږی او که مونږ دا وګڼله نو بیا به مونږ په شهکار او د معمولی درجې ادب کښې که خېر وی فرق نه کوؤ. نو چې دا نه شو ګڼلے نو حکمی تنقید د خپلو ګذشته او آئنده غلطیو باوجود هم مونږ نه شو نظرانداز کولے ځکه چې هم دغه یوه طریقه ده چې مونږ پرې دا مسئله حل کولے شو.

نُکتې

ا. استقرائی تنقید. نقاد د مشرح او مفسر په حیثیت.
په حکمی او استقرائی تنقید کښې فرقونه.

ب. تاریخی تنقید. د شیرر نظریه. د شخصیت، د عهد تجزیه.

ج. د حکمی تنقید مثالونه. ایډیسن او جانسن.

د. جدید نقاد. د حکمی تنقید جواز او ضرورت. درجه بندی ضروری ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

٣

تر اوسه پورې مونږ په تنقيد محض د ادب سره د تنقيد د رشتې د زاويې نه بحث کولو. اوس به مونږ د بحث يو بل اړخ شروع کوؤ.

مونږ تنقيد محض په دې غرض لولو چې په کوم مصنف يا کتاب تنقيد شوے وي. هغه سره زمونږ دلچسپي وي. خو د تنقيد د لُستلو په دوران کښې زمونږ پخپله په تنقيد نگار کښې هم دلچسپي پيدا شي. د مثال په طور زمونږ د آرنلډ "ايسيز ان کرټسزم" د ورډزورتهـ يا بائرن او د شيلے يا کيټس متعلق د مفصل علم حاصلولو دپاره مطالعه کوؤ. او دغه کتاب د يوې ذريعې په حيثيت لُولُو. مقصد مو دا وي چې د دغو شاعرانو په حقله خپلو معلوماتو کښې اضافه وکړو خو د مطالعې دوران کښې دا

کتاب زمونږ د دلچسپي مرکز شي او د ذريعې په ځائې د مقصد حيثيت اختيار کړي. دا کتاب د آرنلډ د شخصيت فکر، طريقو او مقاصدو پحقله زمونږ توجه خان ته راکاږي مونږ به د آرنلډ ډېرو خبرو او نتيجو سره اختلاف کوؤ خو بيا هم د هغه د شخصيت فکر او طريقه تنقيد پحقله په دې کتاب کښې زمونږ په دلچسپي کښې هيڅ فرق نه راځي. د آرنلډ ذکر صرف د مثال په طور وشو دا خبره د هر لوئې او رښتينې نقاد په حقله صحيح ده. د دې نه دا نتيجه راوځي چې هر څو که تنقيد ادبي مطالعه کښې يوه امدادي ذريعه گڼلې شي دا صرف يوه ذريعه نه ده بلکې پخپله د ادب يو قسم دے او څکه په دې حيثيت د غور لاندې د راوستلو جوگه دے.

چونکې شخصيت د ادب بنيادي حقيقت دے نو د دې دپاره مونږ به د نقاد شخصيت اول څيرو. زمونږ غرض به دا وي چې وګورو چې آيا دا نقاد د ترجمان شارح او حکم لګونکي د منصب مستحق دے او که نه. څکه چې تر څو مونږ په دې مطمئن نه شو مونږ د هغه په خبرو يقين نه شو کولے نو څکه وړومبے دا کتل پکار دي چې په نقاد کښې کوم کوم ضروري خصوصيات پکار دي. د ټولو نه وړومبے به مونږ په يو نقاد کښې دا ګورو چې دے تر کومه حده د ذهني تربيت او مزاج له اعتباره د يو مکمل نقاد نمونې سره مطابقت لري. او چونکې انسان بالکل

Pukhto.Net پښتو

(c) ketabton.com: The Digital Library

مکمل کېدے نه شی نو څکه به مونږ دا گورو چې مونږ
ده ته تر کومه حده دَ ده غلطی معاف کولے شو کومې
چې ده دَ یو مکمل نقاد نمونې ته دَ رسېدو په لاره کښې
کړی دی. هر ربښتینے نقاد په ذهنی طور بېدار، غویجه، دَ
بصیرت خاوند، تېز ذهن لرونکے او دَ آرنلډ دَ قول مطابق دَ
دې قابل وی چې مونږ ته څیزونه لکه څنګه چې وی هغسې
وښیی او دَ خپلو تعصبونو او رجحاناتو په رڼا کښې دغه
څیزونه کتلو باندې لُستونکی مجبور نه کړی دَ دې مطلب
دا شو چې نقاد دې هر قسم تعصباتو نه پاک او غېر
جانبدار وی. نه خو دې هغه دَ خپل انفرادی ذوق په وجه او
نه دَ خپل علم عقیدې، جماعت، فرقې او دَ قوم له کبله
دې خپل ذهن جانبدار کوی. لکه څنګه چې مخکښې
عرض وشو انسان بالکل دَ دې تعصباتو نه خالی کېدے نه
شی. دَ لیسنګ غُندې لوئے نقاد دَ دې رجحاناتو نه بچ
شوے نه دے نو دَ بل نقاد نه به څوک څه طمع ولری. نو
پکار دا دی چې مونږ دَ نقاد ذهن په دې سلسله کښې دَ
ډېرې محتاطې مطالعې لاندې ساتو او چې کله داسې
نخښې ووینو چې نقاد یو یا بل طرف ته کږېږی نو دَ هغې
وجوهات دې معلومه کړو او دَ دغه مخصوص مېلان یا
رجحان دَ نتیجو په حقله دې دَ هغه دَ تنقید نه اندازه
ولګوو. یو نقاد چې په یو شاعر تنقید کوی. دَ مثال په
طور آرنلډ چې په ورډزورته یا شیلے تنقید کوی نو مونږ

دې فوراً دا خیال وکړو، چې دَ نقاد دَ دې رویې وضاحت دَ
هغه دَ مزاج دَ خصوصیاتو نه کېدے شی او که نه. مونږ
ته به دا ثابته شی چې کله کله یو ډېر ښکلے تنقید محض
دَ نقاد دَ تعصب له کبله بې قدره شی او مونږ پرې بیا
اعتبار نه شُو کولے. دَ دې یو زبردست مثال دَ جانسن
تنقید کښې موندلے شی. جانسن چې هر کله په هغو
لیکونکیو تنقید کړے دے کوم چې دَ ده خوښ دی، یا
چې دَ کومو لیکونکیو مقاصدو او طریقو سره دَ ده اتفاق
او همدردی ده. نو هغه وخت دَ ده تنقید بې شکه چې ډېر
ښه او قابل داد دے خو چې چا سره دَ ده څه اُصولی
اختلاف وه دَ هغه په حقله دَ ده تنقید غېر متوازن دے.
پوپ او ایډیسن دَ ده خوښ وو، څکه چې ده سره ئې
نظریاتی اتفاق وه. ملټن سره دَ ده سیاسی اختلاف او
ګرے سره ئې ذاتی او ادبی اختلاف وه. څکه ئې هغه دواړه
ستائیلی او دا دواړه غندلی دی. دا اعتراض په کولرج هم
واردېږی. دَ شاعرانه وجدان او بصیرت له اعتباره کولرج دَ
انګریزی دَ بهترینو نقادانو نه یو دے. ولې هغه دَ خپل
مابعد الطبیعاتی مزاج او دَ څنو لیکونکیو دَ هغه احترام
له کبله کوم چې دَ اوولسمې او اتلسمې صدی کلاسیکیانو
دَ یونان او روم دَ ادب کولو، دې کوشش کښې اکثر ناکام
شوے دے چې مونږ ته څیزونه لکه څنګه چې دی هغسې
وښیی. دَ شیکسپئیر په حقله دَ هغه دَ تنقید ډېره ستائنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

کېږي. خو د خپلو ټولو خوبیو باوجود دغه تنقید کښې ډېره لویه مبالغه ده. یو بل مثال مونږ ته پخپله دَ آرنلډ دَ تنقید نه حاصلېږي. آرنلډ هسې خو دَ غېر جانبدارۍ دَ ټولو نه لوئے وکیل وه خو خپل علم او دَ آکسفورډ تربیت هغه په دې مجبور کړو چې یونانی استاذانو له خامخا غېر ضروري اهمیت ورکړي. هغه یو خط کښې مس آرنلډ ته لیکلی دی "شیکسپئیر دَ هومر نه دومره وروستو دے لکه چې عدم کمال دَ کمال نه وروستو وي" دغسې دَ سکاټ پحقله دَ هغه دَ فېصلو نه دا معلومېږي چې هغه دَ کلاسیکی ادب دَ "مکملتیا" قائل وه.

مونږ نور په دې مسئله څه نه وایُو دَ دې دومره بحث نه به دا ښکاره شوے وي چې دا تعصبات اکثر دَ نقاد ذهن داسې متاثر کړي چې دَ هغه تنقید غېر متوازن شي او هغه غېر جانبداري پرېږدي. نو ځکه دَ هر نقاد دَ لُستلو په وخت کښې مونږ ته پکار دی چې دا اندازه ولګوؤ چې دَ ده تعصبات څه دی او دغه تعصبات مونږ تر کومه حده معاف کولے شو.

د نقاد خصوصیت محض دَ هغه طبعی قابلیت نه دے ځکه دلته اوس بل سوال دَ هغه دَ علم پېدا کېږي.

دا کېدے شي چې کله کله ادبی مسائلو کښې دَ یو کم علمه لُستونکی چې څه فنی تربیت نې هم نه وي، فېصله ډېره ښه او په ځائې وي او داسې هم کېدے شي

چې دَ دغو فېصلو په وجه دې څه ادبی مقام هم بیامومی. ولې دا یو حقیقت دے چې ذ منظم تنقید دپاره علم او فنی تربیت بې انتها ضروري وي او دَ تعلیم نه دلته مطلب دَ علم تحصیل او دَ ذهن تربیت دے. علم ناقد ته دَ نظر وسعت او دَ فېصلې دپاره یو مخصوص بنیاد ورکوي او ذهني تربیت دَ هغه دپاره ځکه ضروري دے چې دَ ذهن دَ تربیت په وجه ناقد دَ دغه علم نه فائده او کار واخلي. دَ مفسر او مشرح په حېثیت به دَ هغه اهمیت دَ هغه دَ علم په نسبت وي چې څومره زیات دَ هغه علم وي دومره به هغه ښه مفسر او ښه مشرح وي که نه وي نو دَ هغه خبرې که هر څومره خیال انګیزې او دلچسپې وي هیڅ قدروقیمت نه لري.

ځکه اوس دلته دَ ایډیسن مثال ورکول مناسب دی هر څو که مونږ دَ ایډیسن دا عقیده نه منو چې "ایلیډ" او "اینیډ" دَ رزمیه شاعرۍ حتمی قوانین ښیی ولې بیا هم مونږ له دا یاد ساتل پکار دی چې دَ ملټن په "پیراډائز لاسټ" باندې تنقید کول دَ یو داسې نقاد کار وه چې هغه دَ هغو استاذانو مطالعه کړې وے کوم ته چې ملټن خپل استاذان ونیل. او په دې دلیل دَ یو نقاد دپاره چې په یوه ډرامه یا ناول باندې تنقید لیکل غواړي، دا لازمی ده چې دَ دنیا دَ لویو ډرامو او ناولونو سره واقفیت ولري مونږ به دَ آرنلډ دې وېنا سره خامخا اتفاق کوؤ چې دَ یو نقاد دپاره

(c) ketabton.com: The Digital Library

کہ نہ وی نہ وی نو دومرہ علم خو پکار دے چې هغه دَ خپل ادب نه علاوه دَ يو بل ادب سره هم واقف وی. دا ادب چې دَ هغه دَ خپل ادب نه څومره ډېر مختلف وی دومره به ښه وی. دَ آرنلډ دا خبره هم مبالغه آمېزه نه ده چې دَ دې نه علاوه دَ يو رښتينی نقاد دپاره خامخا دَ يورپ دَ ښه ادب او دَ زوړ مشرق دَ ادب علم لرل فائده مند وی. هم دَ يو ادب مطالعه او علم به خامخا دَ نظر تنگی او فېصلو کښې عدم توازن پېدا کوی.

دَ نقاد دپاره ذهنی تربيت ډېر زيات ضروری دے ځکه چې دَ ذهنی تربيت ډېر لوئے عملی اثر وی. دَ يورپ او امريکې تبصره نگارانو کښې هم دغه کمے دے. يو نوے ناول چاپ شی او دوئ پرې تبصره ليکل شروع کړی، دې ناول کښې ښه څيزونه هم وی خو دغه تبصره نگاران ئې دومره وچت کړی چې دَ دغه ناول نگار په وړاندې سکاټ او ډکنز محض مبتديان ښکاره کړی. څو کاله تېر شی او دَ دغه عظيم ناول او دَ دې عظيم ناول عظيم ليکونکے دَ خلقو هېر شی او بيا دغه تبصره نگاران يو بل ليکونکے دَ "عظيم" ثابتولو کوشش شروع کړی. دَ دې وجه دا ده چې دغه تبصره نگارانو ته دَ خپلو فرائضو او دَ خپلو الفاظو دَ قدروقيمت احساس نه وی او دَ دوئ دَ ذهنی تربيت دَ کمی په وجه دوئ کښې توازن نه وی دا صحيح ده چې دَ دې مرض مکمل علاج صرف علم او ذهنی تربيت کښې دَ

اضافې په ذريعې ممکن نه دے ولې دا خو کېدے شی چې علم او ذهنی تربيت کښې اضافه به تر ډېره حده هغه توازن او سنجيدگی پېدا کړی چې دَ هغې نه بغېر تنقيد يو بېکاره شے دے.

دَ يو فنکار دَ کتاب لُستلو په وخت کښې ډېر داسې څيزونه دی چې دَ هغو خيال ساتل پکار دی. مونږ به دَ هغه دَ ذاتی خصوصيتونو او دَ هغه دَ علم نه ځان خبروؤ او ځان به په دې هم پوهوؤ چې دغه خصوصيتونو او دغه علم دَ يو مصنف په تصنيف دَ محاکمې په باره کښې نقاد سره څومره امداد کړے دے. يا ده ته ئې کوم مشکلات پېدا کړی دی. مونږ به دَ نقاد دَ هرې جانبداری اندازه لگوؤ. دَ دغه جانبداری اصلی وجه او نتيجه به په ډېر احتياط گورو. مونږ به دَ هغه دَ فېصلو بنيادونه څېرو او هغه معيارونه به سنجوؤ دَ کومو په بنياد چې هغه په صراحت يا په محسوس کېدونکی انداز کښې خپله فېصله کړې ده. مونږ له پکار دی چې دَ هغه دَ کتاب عام روح نظر انداز نه کړو. يو نقاد کېدے شی چې محض دَ يو مصنف دَ تشريح او تفسير او هغه سره دَ انصاف کولو په غرض تنقيد کړے وی او دا هم کېدے شی چې يو نقاد محض دَ دې دپاره چې دَ دغه کتاب په بانه خپل علم او قابليت ظاهر کړی، تنقيد وکړی. يو نقاد مخلص او متوازن هم کېدے شی. چې غرض ئې دا وی چې دَ يو مصنف

(c) ketabton.com: The Digital Library

خوبی دې بیان کړی. او داسې هم کېدے شي چې يو نقاد محض د مصنف د غلطيو نيولو او د هغه د تنقيص دپاره تنقيد وليکي. مونږ د ايډيسن د تنقيد پحقله که هر خيال لرو خو مونږ له دا کتل پکار دی چې د هغه لهجه ډېره خوشگواره ده. د هغه دا عقيده وه چې د يو رښتينی نقاد فرض دا دے چې د نقصونو په ځائې د خوبيو تلاش کوی. د دې عقيدې لاندې هغه خپل لوئی فرض دا گڼلی وو چې د يو ليکونکی پټې خوبی معلومې کړی. او دنيا ته هغه څه وښيی چې د مشاهدې استحقاق لری. د دې په مقابله کښې د لارډ جيفرے تنقيد دے چې د خوشگوار متضاد هر اسم صفت پرې حاوی کېدے شی. د لارډ جيفرے خيال د پروفېسر سينټسبری په الفاظو کښې دا دے لکه چې "هر مصنف نقاد ته پړے په غاړه راوړاندې کېږی خو (صرف خاص رعايت) ئې د پانسی کېدو نه بچ کړی" دا خيال د پروفېسر سينټسبری د رائې مطابق چې څومره احمقانه دے دومره متکبرانه هم دے او لا تر اوسه متروک شوے نه دے. هم د دې د لاسه تنقيد ته غبرگ نقصانونه رسېدلی دی. يو خو ئې هغه خلق د تنقيد نه برگشته کړی دی کوم چې د تنقيد مخالف نه وو او بله دا چې پخپله نقاد ئې هم د خپلو فرائضو په سلسله کښې گمراه کړے دے. د دې نه هيڅوک انکار نه کوی چې خنې صورتونو کښې دا نقادانه سخت گيری جواز هم لری او نه به څوک دا خبره غلطه

وگڼی چې که کلانکاری همېشه دپاره غلط کار دے نو بې خايه رحمدلی هم هيڅرې ښه کار نه دے. خو اوس مونږ لا په دې سوال څه بحث نه کوو. اوس مونږ صرف د دې خبرې په اهميت زور اچول غواړو چې د نقاد د ليک روح د هغه د کتاب په خصوصياتو کښې شامل کړې شی او دا روح چې په کومه طريقه د هغه په فېصلو اثر اچوی هغه دې د نظر لاندې وساتلے شی.

نُکتې

ا. تنقيدی ادب د ادب يو قسم دے. د شخصيت عناصر.

ب. د نقاد دپاره ضروری څيزونه. بصيرت، غېرجانبداری، علم.

ج. د نقاد د مطالعې په وخت کښې د غور قابل څيزونه.

Pukhto.Net

(c) ketabton.com: The Digital Library

٤

دَ ادب دَ نورو قسمونو غُنـدې تنقيد کښې بـه هـم مونږ دَ هر ليکونکی پـه حقلـه دَ خپـل علـم دَ زياتولـو او يقيني کولو دپـاره تقابلی مطالعـه کـوؤ. مـونږ بـه دَ هغـه کتاب دَ نورو نقادانو چې هـم پـه دغـه موضـوع کتابونــو، ليکونو، ادبی عهدونو يا دَ ادب پـه هـم دغـه قسمونـو ئـې ليکل کړی وی، ليکونو سره مقابله کوؤ. او پـه دې طريقــه بـه دَ هر يو نقاد خصوصيت محسوس کوؤ، مونږ بـه صـرف دې ته نـه ګورو چې دوئ پـه نتيجو کښې اختلاف کړے دے او کـه اتفاق. مـونږ بـه دَ هغـه ذاتـی رويــه، موضـوع تـه دَ هغوی رسائی دَ مزاج تبديلی سره پـه ښـو خبـرو زور اچـول

او ښـې نظر انداز کول، دَ هغوی طريقې، معيارونــه، مــزاج او ذوق هم يو بل سره مقابله کوؤ. دا ټولې خبرې دَ يو نقـاد پـه انفرادی مطالعه نـه شی کېدے. پـه دې طريقـه بـه چې مونږ کومو نتيجو ته ورسو هغه نـه يواځې ښان له دلچسپې دی بلکه پـه دې وجه هم ډېر لوئے اهميت لری چې دَ دغـو نتيجو نه به مونږ دَ هر يو نقاد خصوصيتونه دَ نقـاد کـردار علم او مقاصد سره متعلق کولے شو.

مونږ چې څومره څومره دا تقابلی مطالعـه کـوؤ، نـو دومره به مـونږ تـه پـه تنقيـدی خيالاتـو کښـې اختلافـات راڅرګنديږی او لکه چې اول عرض شوے دے مونږ ته بـه دا احساس وشی چې دا نقادان دَ ادب دَ بنيادی خبرو پـه حقله هم خپلو کښې متفق نـه دی او دا هغه شے دے (لکـه چـې ما مخکښې هم عرض کړے دے) چې دَ تنقيد دَ بې قدری او نفرت دپاره ذمه وار دے.

د تنقيد برخلاف يو غټ دليل دَ دې حقيقت نه پيـش کيږی چې معاصرانه تنقيد هيچرې هم دَ يو تخليـق پحقلـه ښه يا بده داسې رائې نـه ده ورکړې چې بيا وروستو نقادانـو دَ هغـې ترديـد نـه وی کړے. *(اينبراريـو يـورز دَ کولــرج مشهـور نظـم "کزستابل" دَ وريزورتـه "ام مورتيليتـی اوډ" او دغسې دَ کيتيس ټوله شاعری کړله آرنلډ دَ وريزورته دَ نظريې قائل وه. خو دَ تينی سن دَ شاعری ئې ملمت کولو).*

اکثـر حالاتـو کښـې دا تنقيـدی اختلافـات محـض

(c) ketabton.com: The Digital Library

ذاتي وي که داسې وي نو دا اختلافات هم دَ دلچسپۍ څه عنصر لري. او مونږ له پکار دي چې ئې قبول کړو. خو دا اختلاف عام طور سره اجتماعي او ډلنيز هم وي. عام طور سره دَ يوې زمانې او نظريې په نقادانو کښې اتفاق رائې او دَ مختلفو زمانو او نظريو په نقادانو کښې دَ رائې اختلاف موندے شي.

د دې وجه هغه انحصار دے کوم چې دَ هرې زمانې ادب دَ خپلې زمانې په ژوند لري. تنقيد هم لکه دَ نور ادب په شان که يو خوا دَ شخصيت اظهار کوي نو بل خوا دَ خپلې زمانې روح هم په کښې صفا ځلېږي.

په دې طريقه زمونږ دَ مطالعې مرکز دَ انفرادي نقاد په ځائې دَ تنقيد تاريخي مطالعه شي. دا مطالعه هم ډېره دلچسپه ده ځکه چې دَ تنقيد تاريخ دَ داسې تبديليو دَ مثالونو نه ډک دے چې دَ انسان دَ ادب تصور، دَ ادب مقاصدو، دَ ادب اُصولو او معيارونو کښې راغلے دے.

د مختلفو نمائنده ليکونکيو په حقله په تنقيدي رائې کښې چې کومې تبديلۍ راغلي دي دَ هغې مطالعه هم ډېره دلچسپه ده. دَ دې سلسلې دَ ټولو نه روڼ مثال دَ شيکسپئير په حقله په تنقيدي رائې کښې اختلاف دے خو زه به دَ شيکسپئير په ځائې دَ جان بن ين John Bunyan مثال ورکړم. دَ اتلسمې صدۍ نقادانو دَ خپل کلاسيکي ذوق او دَ فن په حقله دَ خپلې تنګې نظريې په وجه دَ جان

بن ين دَ دې کتاب هېڅ څه نوټس وانه خستو او که چا پرې څه وليکل (لکه جانسن او سوفټ) نو هم ئې ورته ډېر سپک نظر وکړو. ينګ هيوم، برک او تر دې چې کوپر هم دَ ده غندنه وکړه. خو دَ نولسمې صدۍ په وړومبيو دېرشو کالو کښې دا رجحان ناڅاپه بدل شو او مونږ ميکالے دَ "پلګرمز پراګريس" په تعريفونو کښې مصروف وينو. او تر اوسنۍ زمانې پورې هم دغه رجحان دے او ګوس او سټوپ فورډ بروکس دَ جان بنيان په تعريفونو نه مړېږي. تنقيدي خيالاتو کښې دَ دې تبديلۍ وضاحت به مونږ څنګه کوو. دا دَ يو يا بل نقاد دَ ذاتي خوښې يا ناخوښې خبره نه ده بلکه په دې تبديلۍ کښې هغه ټول اثرات شامل دي چې يو نيم سل کالو کښې ئې ادبي طريقې او ذوقونه بدل کړه. دَ دې تبديلۍ ذمه وار دَ ادب نه بهر هغه ټول عوامل هم دي. چې دَ انګلستان دَ خلقو مذهبي او اخلاقي خيالات ئې بدل کړل او په دې طريقه ئې هغه اثرات پېدا کړه چې ادب ئې متاثره کړو. دَ ژوند او ادب شهود خپلو کښې يو تر بله داسې متعلق دي چې دَ جان بنيان په حقله دَ نقادانو په رائې کښې دَ دې تبديلۍ دَ وضاحت دپاره دَ انګرېزي ادب او انګرېزي سماج دَ دواړو دَ تاريخ دَ مطالعې ضرورت دے.

د تنقيدي رائې دَ ارتقاء دا تاريخ په دې طريقه دَ ادبي تخليق دَ تاريخ يوه حصه شي. مونږ دَ ټولې اتلسمې صدۍ دَ تنقيد دَ کلاسيکيت دَ دور نه دَ رومانيت دَ غلبې

(c) ketabton.com: The Digital Library

تر وخته پورې د ادبي تاريخ يوه حصه ګڼو. د اګسټن دور د مرکزي کردار اليګزنډر (پوپ) او د هغه د ادبي مقاصدو په حلقه تنقيدي رائې کښې تدريجي تبديلي او بيا د دې رائې مطلق استرداد داسې څيزونه دي چې موږ ترې د ارتقائي دور TRANSITIONAL PERIOD د تاريخ په سلسله کښې ډېر کار اخستے شو.

د دې ثابتولو دپاره داسې نور هم ډېر مثالونه پيدا کېدے شي چې تنقيدي تاريخ د ادبي تاريخ نه صرف يوه حصه ضميمه او تکمله وی بلکې زه خو به دا هم ووايم چې د ادب په حلقه د تنقيدي رائې د بدلېدلو دا تاريخ د ادبي تخليقاتو يو ډېر اهم تفسير او تشريح هم وی. ادبي تاريخ کښې د تبديليو په اُصولو د خان پوهولو دپاره به موږ خامخا د تنقيدي تاريخ نه استفاده کوو.

دلته د څنو اهمو خبرو تذکره ضروري ده. لکه چې ما مخکښې وئيلي دي. تنقيد طبعي طور سره قدامت پسند وی. نقاد عام طور سره د ماضي نه رهنمائي حاصلوی. د زړو لارو نه د بغاوت ملګرتيا ډېره کمه کوی. څکه د تبديلۍ هر دور کښې د تخليقي او تنقيدي قوتونو تر مېنځه جګړه شوې ده. دا جګړه د هغه لوئي کشمکش يوه حصه ده چې د ژوند په هره شعبه کښې د اختيار او ازادۍ، جدت او روايت، انفراديت او قانون او د زوړ او نوي تر مېنځه هر وخت روان وی. ادب کښې هم د ژوند د نورو

مېدانونو غُونډې کله د تنقيد وار وی چې خلق په زړو لارو چارو روان وی او کله د تخليق چې ناقراره تخليقي قوتونه د خپل څان د اظهار دپاره نوي مېدانونه لټوی. تنقيدي رائې چې سخته شي او مذهبي عقيدې ته ورسي نو بيا څه نه څه "بدعتونه" داسې شروع شي چې په يو دور کښې که وکړلے شي نو بل دور کښې ورته د قانون درجه ورکړلے شي. ادب کښې هم لکه د ژوند د نورو شعبو که يو طرف ته د اختياراتو د ناجائز استعمال نه آمريت پيدا شي نو د ازادۍ غلط استعمال انارکي جوړه کړي. ادبي تاريخ نه دا ثابتېږي چې د تنقيد په وجه د ادب مفادو ته نقصان رسيدلے دے خو د دې دا مطلب نه دے چې تنقيد دې وغندلے شي. که د نقادانو منلے شوے وے نو نه به د شيکسپئير ډرامې وے او نه به روماني تحريک. خو د دې برعکس د دې نه به هيڅوک هم انکار ونه کړي چې که چرې د نقادانو د قانونونو خيال ساتلے شوے وے نو د شيکسپئير د ډرامو او د روماني تحريک څنې ډېر نمايان نقائص به هډو پيدا شوي نه وو.

دا خبره ياد ساتل پکار دي چې د ادبي ارتقاء په سلسله کښې تنقيد بې د دې نه چې ادب ئې بې سره کېدو ته نه دے پرېښے يا ئې د ادب رهنمائي کړې ده نور خاص کردار نه دے ادا کړے. تنقيد نه خو څه محرکات پيدا کړي او نه جدتونه.

تنقید کله خو دَ یو نوی ادبی تحریک ملګرتیا کړې ده او کله کله تري مخکښې شوې هم دې خو عام طور سره تخلیق مخکښې او تنقید وروستې . او چې کله دا ترتیب بدل شوې دې نو نتیجې نې څه ډېرې خوشګوارې نه وې ځکه چې دَ یو خاص نظام او قانون مطابق تخلیق شوی ادب کښې به خامخا تصنع او آورد راځی. تر دې حده چې که یو شاعر نقاد هم وی او شاعر هم، نو دَ هغه شاعری به هغه وخت ښه وی کوم وخت چې دې دَ خپل مزاج او ذوق دَ اثر لاندې وی او دا خیال نې نه وی چې زه دَ یوې نظریې دَ اثبات دپاره شاعری کوم. دَ ورډزورته، آرنلډ او والټ وټ مین نومونه دې سلسله کښې دَ مثال په طور پېش کېدې شی. نو ځکه عامه ادبی ارتقاء کښې به تنقید خامخا دَ تخلیق نه وروستو وی. دَ هر نوی ادبی تحریک به خامخا تنقیدی مخالفت کېږی. خو تنقید اخر کښې ځان نوی اُصولو او نوؤ نظریو سره اموخته کړی. او بیا دَ نقاد لویو فرائضو کښې دا هم شامل شی چې دغه نوی اُصول جمع کړی. دَ دغه اُصولو دَ بنیادونو تحقیق وکړی او دَ هغې تشریح شروع کړی.

نُکتې

ا. دَ نقادانو تقابلی مطالعه.
ب. دَ لیکونکیو په حقله تنقیدی رائې کښې تبدیلی او دَ هغې جواز.
ج. دَ تنقید تاریخ دَ ادبی تاریخ حصه ده.
د. تنقید او تخلیق.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵

د تنقید منظمه مطالعه کښې چې د کومو خبرو خیال ساتل پکار دی د هغو په حقله ما خپل معروضات پیش کړل اوس د تنقید عملی اړخ باندې بحث کول پاتې شو.

دې سلسله کښې دوه حقیقتونه نه شی نظرانداز کېدے. که یو طرف ته د ټولو جدیدو نظریو باوجود هم محاکمه تر اوسه د تنقید غرض ګڼل پکار دی نو بل طرف ته د دې محاکمې له کبله چې کومې نتیجې راوځي، هغه دومره متنوعې او غیر یقینی دی چې څه خاص فائده ترې نه ولاړېږی. د دې حقیقتونو په وجه که څوک دا وګڼی نو حیرانېدل نه دی پکار چې هر څو که نقاد ته په خپلې رائې د قائم پاتې کېدو حق دے او دا حق هم ورته شته چې څومره کولے شی خلق دې خان سره په خپله رائې کښې شریک کړی، خو هغه د مانتیین په الفاظو کښې د هرې رائې دپاره هم د هغه وزن متضاده رائې هم وی. تنقید مجموعی طور سره یو داسې عمل دے چې خپل خان پخپله منسوخوی او د ادبی قدرونو د جوړولو په سلسله کښې په هیڅ فائده نه شی راتلې د نقاد تحکیم او د محاکمې د

قابلیت په حقله څو هر څوک خبرې کوی خو لوئے سوال دا دے چې آیا نقاد په رښتونې معنو کښې حکم وی هم او که نه محض او محض یو "وکیل" وی.

په دې طریقه موږ دې بحث ته راشو چې آیا ټول ادبی تنقید د ذریعې او نوعیت په لحاظ یو ذاتی شے وی او که نه؟ که زه د یو کتاب په حقله چې ما لُستلو یو رائې څرګنده کړم نو دا زما ذاتی رائې ده او بس. که یو بل سړے له ما نه متضاده رائې څرګنده کړی نو دا به د دوؤ لُستونکیو انفرادی رائې شی. که یو دریم لُستونکے راشی او د دې دوؤ کښې یو سره اتفاق وکړی یا دواړو سره اختلاف وکړی نو دا پرې دریمه انفرادی رائې شی. دا د تنقید په وړه پیمانه یو مثال دے. یو پېشه ور نقاد به پرې راپاڅی یوه خاصه ژبه او خاص اصطلاحات به استعمال کړی. د اُصولو معیارونو او حوالو یو انبار به ولګوی. خو دے به هم لکه د وړومبی لُستونکی د خپلې خوښې او ذوق نه خان نه شی خلاصولے او د ده د دې تنقید اصلی منبع به هم هغه ذاتی خوښه وی. اوس سوال دا پېدا کېږی چې آیا تنقید د ذاتی خوښې او ناخوښې او د نقاد د خودسری او تلون د اعتراضونو نه بچ کېدے شی. آیا تنقید د ذوق ذاتی خوښې یا ناخوښې (چې د هر نقاد د ځرت سره بدلېږی رابدلېږی) نه بغیر هم څه شے دے؟

پخپله په نقادانو کښې داسې ډېر خلق شته چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغوی دا وائی چې مونږ که هر څو دَ أصولو او معیارونو خبرې وکړو او دَ تنقید نه دَ ذاتی عنصر دَ لرې کولو هر څومره کوشش وکړو، تنقید بیا هم بنیادی طور سره یو داخلی او تاثری نوعیت لری. ښکه ښاغلے اینډرولینګ وائی چې دَ لُستلو قابل تنقید صرف هغه وی چې "دَ یو جدت پسند طباع او تعلیم یافته ذهن ردعمل دَ شهکارونو په حقله بیانوی". او دَ اناتول فرانس دَ وینا مطابق یو دیانتدار استاد له پکار دی چې دَ دې زړې خبرې چې "ښاغلیو! زهٔ به نن تاسو ته دَ پیسکل، راسین یا شیکسپئیر پحقله څهٔ وینا کوم". په ځائې دا ووائی چې "ښاغلیو! زهٔ به نن تاسو ته دَ پیسکل، راسین یا شیکسپئیر په حقله خپل تاثرات بیانوم".

خو که مونږ لږ غور وکړو نو مونږ ته به ثابته شی چې په دې ذاتی تاثراتو او فیصلو کښې هم دَ قدروقیمت فرق وی ښکه چې دغو فیصلو کونکیو کښې هم دَ قدر و قیمت فرق وی.

هر لُستونکی ته دا حق دے چې دَ نورو خبرو غُندې دَ ادب پحقله هم خپله ذاتی رائې ولری. خو ادب کښې دا نه شی کیدے چې دَ یو لُستونکی رائې دې دَ بل لُستونکی دَ رائې سره په وزن کښې هم یو شان وی. دَ ښاغلی لینګ ډیرو ادبی خبرو او ډیرو ادبی رایو سره به سړے اختلاف وکړی خو دغه خبرې او رائې بیا هم دَ یو عام سړی دَ خبرو

او رایو نه دَ زیاتې توجه مستحقې وی ښکه چې دا دَ ښاغلی لینګ خبرې او رائې دی، چې هغه "یو طباع او تعلیم یافته ذهن" لری. دغسې که دَ ښاغلی اناتول فرانس په مقابله کښې یو بل سړے دَ پیسکل راسین او شیکسپئیر په حقله خپل تاثرات بیانوی نو مونږ به دَ اناتول فرانس خبرو ته ډیرې توجه سره غوږ ږدو. ښکه چې اناتول فرانس که مونږ ته هر څهٔ وائی خو کم از کم مونږ په دې پوه یُو چې هغه دَ امتیازی بصیرت او پوهې خاوند دے او چې هغه مونږ ته کوم تاثرات بیانوی هغو کښې به دغه خاصیتونه خامخا وی. لارډ جیفرے دَ سکاټ په حقله یو مضمون کښې لیکی "هر کله چې دَ شاعری مقصد مُسرت ورکول دی نو یوه محفوظه وینا به دا وی چې هغه شاعری ښکلې وی چې دَ لُستونکیو ډیر تعداد ته په ډیر مقدار کښې مُسرت ورکوی" دَ لارډ جیفرے دا وینا دَ تردید دپاره هیڅ ثبوت ته اړه نه لری. دا کیدے شی چې سل کسان دې "ده ایبسنټ مائنډډ بیګر" (THE ABSENT MINDED BEGGAR) خوښوی او صرف دَ یو لُستونکی "لسی ډاس" (LYCIDAS) خوښ وی. دَ دې دا مطلب نه شو چې دا سل کسان به دَ دې نه هغه نتیجه راوباسی کومه چې ترې لارډ جیفرے راوکښلې ده. زما په خیال به هیڅوک هم دا جرات ونه کړی چې دَ "بین تهم" (BENT HUM) فلسفه دې په ادبی میدان کښې نافذه کړی. او

(c) ketabton.com: The Digital Library

عامه خوښي يا شهرت دې د ادبي خوبيو معيار وګرځوي او دا دې ووائي چې يو ادب پاره يا يو تصوير يا يوه نغمه دې په دې ښه وګڼلې شي چې د تعليم يافته کمو کسانو په ځائې د غېر تعليم يافته ډېرو کسانو خوښه ده کوم خلق چې د ذوق د لامحدود "تنوع" قائل دی او دا وائي چې د ډېرو خلقو خوښ څيز به خامخا ښه وی. هغوی له د تنوع کېفيت او نوعيت هم منل پکار دی او بائده دی چې هغوی په تربيت يافته او غېر تربيت يافته او ښه او بد ذوق کښې په فرق ځان پوه کړی ځکه چې:

که از مغز دو صد خر فکر انسانے نمی آید

په ديو خبرو د غور په نتيجه کښې به يقيناً ځنې غلط فهمي چې د ادبي تنقيد په سلسله کښې پېدا کېږی لرې شی. دا صحيح ده چې دا خبرې په نقادانو کښې د اختلاف په مسئله څه رڼا نه ګُرځوی. په دې مسئله به مونږ اوس بحث کوؤ. خو وړومبے د ادب په باره کښې د خپلو ذاتي رويو په حقله څه وئيل غواړو.

لکه څنګه چې ما مخکښې عرض وکړو که زه د يو کتاب د قدروقيمت په حقله يوه رائې ښکاره کړم نو دا محض زما ذاتي رائې ده او بس. دا رائې به زه لرم او پرې به قائم يم. که د دې رائې څه اهميت دے نو صرف دا چې دا د يو سړی د ذاتي ذوق ردعمل دے. خو دلته يو سوال پېدا کېږی چې د هغه له رويه د انفرادی ذوق په دې

حقيقت يوه نوې رڼا پرېوځی. آيا ما چې د دې کتاب په حقله کومه رائې قائمه کړې ده دا نه بدلېدونکې ده، زه ئې هم نه شم بدلولے؟ آيا دا يوه داسې رائې ده چې ما دپاره مکمل طور سره مطمئن کونکې ده. زه وايم چې دې کتاب ما له خوند راکړو خوشحاله ئې کړم يا درد ئې راته راوړسولو، او بس دغلته خبره ختمه شوه. خو آيا خبره رښتيا دغلته ختمېږی، نه هيچرې نه. لکه چې سينټ بو وئيلی دی اصلی سوال دا نه دے چې آيا دې کتاب مونږ له خوند راکړے دے. خوشحاله کړی ئې يُو، يا ئې راته درد رارسولے دے. بلکه اصلی سوال دا دے چې آيا مونږ دغه خوند اخستو کښې خوشحالېدو کښې يا زهيرېدو کښې په حقه وو او که نه؟ سوال يواځې دا نه دے چې د يوې ادب پارې نه مونږ څومره حظ حاصلولے شو بلکې سوال د دغه حظ د اخستلو د جواز هم دے.

زمونږ خپلې ذاتي خوښې ناخوښې وی او که د دوئ تجزيه وشی نو دا به څرګنده شی چې د دوئ جرړې په مزاج کښې دومره ژورې ننوتې وی او دهنی او اخلاقی عناصرو کښې چې کردار ترې جوړېږی، داسې انښتې وی چې قابو کښې ئې راوستل مشکل ښکاری نو لرې کول ئې ناممکن دی. ولې په دې خو هر څوک پوهېږی چې يو څيز خوښول يا زښتول يوه خبره ده او د دې خوښولو يا زښتولو په جواز مطمئن کېدل بالکل بيله خبره ده. اکثر خلق د

(c) ketabton.com: The Digital Library

ادب مختلفو اصنافو سره خپل تعلق څه داسې ګڼي چې
بس خپله ذاتي خوښه او خوشحالي دَ ادب دَ سنجولو اکې
یو معیار شماري او ځان په دغه فرق نه پوهوي: خو دا
فرق چې محسوس کړې شي نو بیا دَ غور او فکر دپاره ډېر
وسیع میدان پیدا شي. مونږ په دې ښه پوه یُو چې کوم
وخت مونږ دَ خپلې ذاتي خوښې یا ناخوښې په رڼا کښې
په یو کتاب رائې ښکاره کوؤ او دا ذاتي خوښه نه سنجوؤ
نو مونږ دَ کتاب نه زیاته دَ خپل ځان په حقله رائې ښکاره
کوؤ. په دې صورت کښې دَ ذاتي تاثراتو په حقله دَ اناتول
فرانس هغه رائې بالکل معقوله ده. خو مونږ په دې هم
پوهېږو (هر څو که دَ دې اعتراف دپاره لږ جرات پکار دے)
چې په داسې رائې کښې مونږ خپلې کمی او خامی هم
ښکاره کوؤ. مونږ دَ یو ادب پارې خوبی هغه وخت هم منو
چې مونږ ترې حظ نه شو حاصلولے. داسې کېدے شي او
هر وخت کېږی چې یوه ادب پاره دَ خپلو خوبیو په وجه
مونږ ته خوشحالي، خوند یا درد راکولو کښې ناکامه شي
یا کله کله دغه ادب پاره مونږ له زړه ستړے کړی او مونږ
ترې نفرت کول شروع کړو ځکه چې دَ ادب دَ عظمت نه حظ
حاصلول دَ ډېر محنت کار دے. او دا کېدے شي چې دَ
خپلې ناراستی، بې التفاتي یا دَ محنت دپاره دَ نه تیارېدو
په وجه یا خو مونږ دَ دغه محنت کولو دپاره رضا نه یُو او
یا دَ خوارۍ کولو قابلیت نه لرو او مونږ دا ښه وګڼو چې

هغو کمترو او ټیټو څیزونو ته توجه ورکړو چې دَ خپلې
کمترۍ او ټیټوالي له کبله دَ پوهېدو او حظ اخستلو دپاره
لږه خواري او لږ محنت غواړی. ولې که مونږ ادبي کلچر
ته ژوند کښې څه سنجیده اهمیت ورکوؤ، نو مونږ به
محض دَ دې کمترو څیزونو په توجه او لُستلو ځان نه
مطمئن کوؤ. اوس که مونږ دا عادت جوړ کړو چې دَ خپلو
لُستلو شوو کتابونو پحقله دوباره غور کوؤ او دا اراده کوؤ
چې ځان به دَ هغو جذباتو نه چې دَ کتاب دَ مطالعې په
وخت کښې مونږ کښې راپیدا شوی وی، لرې کړو نو دا
ممکنه کېدے شي چې مونږ په دغو جذباتو تنقیدی نظر
واچوؤ. دَ دغو جذباتو جائزه واخلو او دا فیصله وکړو چې
آیا مونږ په دې مطمئن یُو چې دغه جذبات صحیح وو. او
آیا مونږ چې کوم حظ دَ دغه کتاب نه حاصل کړے دے
هغه په صحیح طریقه دَ ښو څیزونو نه اخستل پکار وو او
که نه؟ یو بل معیار هم شته او دا هغه معیار دے چې
سوونه کاله اګاهو لان جائے نس تجویز کړے دے. دَ لان
جائے نس دَ تجویز مطابق چې کوم کتاب مونږ دَ ډېر وخت
دپاره لُولُو، خو دَ هغه کتاب په حقله دَ ډېر کم وخت دپاره
مونږ فکر کولو ته مائل کېږو او دغه کتاب دَ مطالعې دَ
وخت نه زیات خپل اثر زمونږ ذهن کښې نه شي قائم پاتې
کولے نو پکار دا دی چې مونږ دا یقین وکړو چې که هر څو
مونږ دَ دغه کتاب نه ډېر حظ اخستے دے بیا هم دغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

کتاب دَ معمولي درجې کتاب دے. په دې طريقه مونږ ته دا صداقت روښانېږی چې زمونږ ذاتی حظ او دَ ذاتی حظ په حقله زمونږ محاکمه جدا جدا څيزونه دی دا کېدے شی چې دا دواړه څيزونه کله کله خپلو کښې متفق شی خو دا هم کېدے شی چې کله کله پکښې اتفاق را نۀ شی. او چې کله پکښې اتفاق رانۀ شی نو پکار دا دی چې مونږ خپل فرض دا وګڼو چې دَ ذاتی حظ محاکمه په ذاتی حظ مقدمه کړو. او په دې سلسله کښې منظم کوشش وکړو. دا خيال لرل چې مونږ دَ خپلې خوښې او ناخوښې لکه چې څنګه دی دغسې قبولې کړو او يا دَ دغو خوښيو او ناخوښيو لاندې ادبی رائې قائموؤ. دا مطلب لری چې مونږ دې دَ تنقيدی قوت، بصيرت او خيرنې دَ ترقی په حقله ټول اميدونه قطع کړو. په ادب کښې لکه دَ ژوند دَ نورو شعبو مونږ ته دَ دې خبرې ډېر زيات ضرورت دے چې مونږ دې خان له دَ حظ حاصلولو په فن کښې تربيت ورکړو. اوس دا خبره واضحه ده چې تر څۀ حده پورې مونږ مجبور يُو چې د خپلو جذباتو نه بهر او دَ دې جذباتو دَ اثر نه آزاد څۀ داسې معيار تسليم کړو چې پرې دَ قدروقيمت اندازه ولګوؤ. زمونږ لوئے مقصد دا پکار دے چې دَ مطالعې په وخت کښې دغه معيار دَ نظر لاندې وساتو خپلې غلطی او کمی ومنو او دَ زړۀ دَ اخلاصه هغو څيزونو ته غاړه کېږدو، چې مونږ ئې دَ ډېرې توجه مستحق وګڼو او خان

ورو ورو دَ دغو څيزونو سطحې ته وچتوؤ او دغسې دَ خپلې محاکمې او دَ ذوق روزنه او تربيت وکړو، چا چې دَ دې مقصد لاندې مطالعه کړې ده او ورته دَ دې نتيجو تجربه شوې ده هغۀ به دَ دې نه انکار ونۀ کړی چې هر څو که دا ډېر لوئے دَ محنت کار دے خو ولې دَ دې محنت عوض هم ډېر زيات وی.

اوس دَ نقادانو په خپل مېنځ کښې دَ اکثرو خبرو په حقله دَ اختلاف مسئله دَ غور کولو دپاره پاتې ده. مونږ تر اوسه دَ تنقيد په حقله دغه انتها پسنده نظريه چې "تنقيد يو خان منسوخونکے عمل دے" په زړۀ کښې منو او دا وائيو چې دَ تنقيد ټول تاريخ دَ جګړو، تضادونو، دعوؤ او ترديدونو دَ معيارونو دَ جوړولو او دَ ماتولو تاريخ دے. خو آيا زمونږ دا وينا صحيح ده؟ آيا په ادب کښې دَ محاکمې نتيجې رښتيا هم هغه هومره متنوع، غېر يقينی او بې فائدې وی لکه چې عام طور سره ونيلے شی يا لکه چې عام طور سره په ظاهره ښکاری؟ دَ دې خواب دا دے چې هر څو کۀ دَ تنقيد په حقله دغه انتها پسنده نظريه کښې تر څۀ حده صداقت شته، ولې کُلی صداقت نۀ لری. دا صحيح ده چې دَ تنقيد دَ افاديت برخلاف ډېر دليلونه پېش کېدے شی، خو ولې دا حقيقت هم دَ هېرولو نۀ دے چې کۀ يو خوا تنقيدی تاريخ دَ ذوق دَ بدلېدو او دَ تنقيدی فېصلو دَ اوړېدو راوړېدو، واقعاتو او په بنيادی ادبی خبرو کښې دَ

(c) ketabton.com: The Digital Library

متضادو رایو او وېنا ګانو مثالونه پېش کوی. نو بل خوا په نقادانو کښې دَ مخصوصو شهکارونو دَ قدروقیمت پحقله دَ رائې مکمل اتفاق مثالونه هم ښیی. که تنقیدی رایو کښې اختلاف په ګوته کېدے شی او دَ هغه اختلاف په بنیاد لویې لویې دعوې جوړېدې شی، نو په دغو رایو او وېناګانو کښې اتفاق او یووالے هم دَ نظر نه لرې کول نه دی پکار.

په تنقیدی رائې کښې دَ دې اتفاق دَ معنٰی لټولو دپاره مونږ ته غور پکار دے. فرض کړئ چې ما دَ یو کتاب په حقله یوه رائې قائمه کړه اوس دَ دې رائې دَ اصلاح یا توثیق دپاره زه کوشش کوم او په دې سلسله کښې زه دَ بل چا دَ مدد ضرورت محسوس کړم او دا کتاب شپږو دوستانو ته پرله پسې په دې غرض ورکړم چې دوئ ما دَ خپلې دیانتدارانه رائې نه خبر کړی او دا دوستان هم داسې وی چې ما ئې محض دَ دې دپاره چې زما دا تجربه زیاته وسیعه او حقیقت ته ډېره نږدې شی، داسې انتخاب کړی دی چې هر یو په کښې دَ مزاج، دَ ژوند او ادب په حقله دَ خیالاتو او دَ طبیعت دَ تربیت په لحاظ دَ د بل نه مختلف وی او سره دَ دې هم زه دَ هر یو دَ رائې قدر کوم. دا شپږ دوستان چې ماته کومه رائې راکړی نو ډېر امکان دَ دې خبرې دے چې دا شپږ واړه رائې خپلو کښې مختلفې وی او سېوا له دې نه چې دَ انفرادی ذوق دَ اظهار

په حېثیت زما څه مدد وکړی نور څه فائده ترې ما ته نه شی حاصلېدې. خو فرض کړئ چې په دې شپږو رایو کښې چې دَ نظر دَ مختلفو زاویو په نتیجه کښې راپېدا شوی وی پینځه رائې په خپلو کښې دَ اختلاف باوجود هم عملی طور سره دَ کتاب دَ قدروقیمت په محسوس کولو کښې یو وی او دَ موضوع او اسلوب په یو شان خاصیتونو باندې پکښې زور اچولے شوے وی. نو په دې صورت کښې به زما دا احساس بالکل صحیح وی چې تر څه حده پورې دَ محض شخصیت او دَ طبیعت دَ مېلان عناصر دې رایو نه خارج شوی دی او چې څومره په دې خلقو کښې دَ ذوق دَ زیات اختلاف سره په رایو کښې زیات اتفاق وی دومره به زما دا احساس هم شدید وی. دَ هغه بل شپږم چې دوئ سره ئې اختلاف کړے دے دَ رائې به هم زه دَ دوئ هومره قدر کوم. خو چونکې دَ هغه برخلاف دَ دغو پینځو تنو دَ رایو وزن وی، نو ځکه به زه صرف هغه یو اختلاف کونکے وګڼم او ډېره اغلبه دا ده چې زه به دَ هغه په رائې چرته فارغ وخت کښې دا غور وکړم چې دَ ده دَ عدم اتفاق وجه څه ده؟ دلته به زه صرف دَ رائې دَ اتفاق په اُصولو کار شروع کوم او که دغه متفقه رائې زما دَ خپلې رائې سره مخالفه وی هم به زه دا ګڼم چې دا متفقه رائې دَ کتاب دَ خوبیو په حقله دَ رهنمایۍ کولو قابله ده.

دَ دې مثال نه مونږ په کومه نتیجه رسو. دَ دې

(c) ketabton.com: The Digital Library

دپاره دَ څه خاص دليل يا ثبوت ضرورت نشته، کومه تجربه چې ما په وړه پيمانه وکړه دا په حقيقت کښې په لويه پيمانه شوې ده او هغه خلقو دَ چا نه چې دَ باهمي اختلاف طمع کېږی په ډېرو معاملو کښې يوه متفقه رائې ښکاره کړې ده.

دَ دې مطلب دا شو چې دَ ادب دَ يو خاص مقدار په حقله دَ رائې ورکولو په باره کښې خو نه اوس مونږ صرف دَ انفرادی ذوق فېصلو ته پاتې شُو او نه دَ متصادمو نظريو تضادونو ته. دَ دې په ځائې اوس مونږ نه صرف دَ مختلفو کردارونو او علمی قابليت بلکې دَ مختلفو قومونو، عهدونو او نظريو دَ نقادانو تر مېنځه دَ رايو اتفاق بيامونډو او دَ دغه اتفاق په مقابله کښې نور اختلافات څه خاص ځائې نه لری دَ دې نتيجه څه شوه؟ داسې ادب په کراتو دَ مختلفو او متنوعو ذوقونو دَ امتحان نه تېر شوے دے او هر نوی امتحان دَ دې ادب څه نوې ښکلا او پټ ښانست رابرڅېره کړے دے چې ذوقونو کښې دَ انقلابی تبديليو باوجود هم دې ادب خپل مقام بيلودے نه دے او دَ تنقيدی خاندانونو دَ عروج او زوال نه دا ادب هيڅ متاثره شوے نه دے. ځکه دَ دې ادب خوبی اوس مَحض ذاتی رائې ته پاتې نه دی. دَ دې عظمت منلے شوے دے. ځکه چې دَ داسې استقلال او دوام او دَ داسې دائمی او مستقل اثر وجه صرف عظمت کېدے شي.

ځکه دَ ادب په تاريخ کښې دَ زبردست اهميت هغه خبره چې هيوم ورته دَ داسې کتابونو چې دَ وخت زمانې او طريقو تلون پرې څه اثر نه وی کړے او دَ جهالت او حسد باوجود هم ژوندی وو، مستقله ستائنه وائي. مونږ له تسليمول پکار دی. دَ ايليډ او اوډيسی مثالونه دلته بالکل په ځائې دی. هغه هومره چې دوه زره کالو اګاهو دَ ايتهنز او روم خلقو خوښولو نن هم په پېرس او لندن کښې مقبول دے. دَ آب و هوا، حکومتونو، مذهبونو او ژبو په تبديلی دَ هغه شان کښې څه فرق رانغلو. دا الفاظ په ۱۷٤۲ کښې وئيلی شوی وو. خو حقيقت لا تر اوسه هم هغسې دے لکه چې دَ هيوم په ورځو کښې وه. دې نظمونو کښې دَ لُستونکيو نه فانی کېدونکې دلچسپی دَ دوئ دَ عظمت او برتری ثبوت دے او هم دغه خبره دَ يونانی ډرامې، دَ شيکسپئير دَ ډرامو او دَ دانتے او دَ ملټن دَ تخليقاتو په حقله هم صحيح ده. داسې کتابونه مونږ "کلاسيک" ګڼو ځکه چې دَ کلاسيک ساده تعريف دا دے چې هر هغه کتاب چې دَ وخت دَ امتحان نه تېر شوے وی او دَ خپل استقلال او دوام او دَ افاقی او دائمی زړه راکښون له کبله د خپل غېر فانی ژوند ضمانت ورکوی.

په دې ډول مونږ دَ ادبی تنقيد هغه اُصول ومنو چې ورته "کواډ اُبيکو کواډ سيمپر کواډ اويب اومنی بس" Quod ubique quodsemper quod abomnibus وائی لکه چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

لان جانې نس وائي. "مونږ له عام طور سره هغه الفاظ په ريښتونو معنو کښې وچت او اعلی (نوبل او سبلائم) منل پکار دی چې هغه هر چا له هر وخت خوشحالی ورکوی. ښکه چې کۀ يو کتاب پخپلو ټولو لُستونکيو کښې يو شان تاثر پېدا کوی. هر څو کۀ دَ دغو لُستونکيو پېشې، دَ ژوند طريقې، دَ هغوی ارمانونه او مقصدونه، دَ هغوی عهدونه يا ژبې بيلې بيلې او بدلې وی هم نو دَ داسې مختلفو لُستونکيو اجماع دَ دغه کتاب په حق کښې ظاهره شوې رائې نوره هم مضبوطوی".

زۀ دَ افاقيت دَ دې اُصولو دَ معنو وضاحت دپاره تفصيل نۀ پېش کوم او نۀ دې افاقيت سره څۀ داسې شرطونه تړل غواړم چې دَ هغو مطلب دا وی چې دَ دې افاقيت پۀ بنياد کښې کوم صداقت پروت دے هغه دې دَ خپلې غلطې نظريې سره خلط ملط نۀ شی چې مونږ ئې اوس ذکر وکړو او مطلب ئې دا وۀ چې دَ ادب دَ قدوقيمت اندازه په لُستونکيو کښې دَ مقبوليت په بنا لګول پکار دی. دلې يوه نکته ډېره توجه غواړی. ادب کښې دا کوم افاقيت چې مونږ اوس بيان کړو دَ دې دَ ټولو نه لوئے خصوصيت هغه طاقت دے چې ادب ته غېر فانی ژوند او دوام بخښی. خو دَ دائمی ژوند دا طاقت په هغو خوبيو منحصر دے چې هغه دَ فوری او عام مقبوليت ورکونکيو خصوصياتو نه بالکل جدا وی. دا حقيقت ښې اهمې

نتيجې پيدا کوی۔

دَ ژوند پۀ هره شعبه کښې دَ بقا دپاره چې کوم جدوجهد کېږی دَ هغې لازمې نتيجه دا وی چې کوم څيز دَ باقی پاتې کېدلو ډېر استحقاق لری هغه پاتې شی او نور ورک شی. دې ته دَ "بقائے بهترين" اصول وائی. په دې جدوجهد کښې دَ هر وجود بقا هله ممکنه ده چې دغه وجود Organism خپل ماحول سره دَ تللو او دَ ځان بدلولو استعداد لری. هر کله چې يو وجود دَ بدلېدونکی ماحول سره خپل ځان بدلولو کښې پاتې راشی نو تباه او ورک شی څومره چې يو وجود وچت او ارفع وی دومره به هغۀ کښې دا استعداد زيات وی دا دَ علم حياتيات ډېر مشهور صداقتونه دی او زۀ ئې محض دَ دې دپاره ذکر کوم چې دَ دې صداقتونو دَ بقا سره او ښکه ادب کښې هم دَ بقائے بهترين دَ مسئلې سره تعلق دے. يو کتاب هم لکه دَ يو وجود په اول اول کښې محض پۀ دې وجه کاميابېږی چې دَ خپل ماحول سره مطابقت لری. پۀ بدلو الفاظو کښې به مونږ دا ووايو چې دا کتاب دَ هغه زړۀ راښکون په وجه کاميابېږی چې دغه کتاب کښې دَ هغو لُستونکيو دپاره وی دَ کومو دپاره چې دا ليکلے شوے وی. او دَ دې کتاب د فوری مقبوليت او کاميابی اندازه دَ هغه دلچسپی او زړۀ راښکون نه لګول پکار دی کوم چې دے پيدا کوی. يو کتاب چې ډېرو لُستونکيو له خوند ورکوی نو دا ښکه چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه د عوامي ذوق مطابق وي. د هغه وخت د ذوق اظهار هم کوي او د هغه څیزونو متعلق وي چې عوام پرې فکر او بحث کوي او کټ مټ داسې وي چې عوام ئې لُستو ته نه صرف بالکل تیار وي بلکې خواهشمند ئې هم وي. خو دا هم کېدے شي چې فوري مقبولیت او کامیابي ورکونکے دا مطابقت محض هغو حالاتو سره مطابقت وي چې عارضي او مقامي حېثیت لري. که داسې وي نو چې دا چپه تېره شي او عوام په هغو څیزونو کښې چې د دوئ په ذکر او فکر غالب وو دلچسپي اخستل پرېږدي نو کتاب زوړ او متروک شي او بیا ئې څوک نه لولي. او ډېره اغلبه ده چې که بیا د دغه کتاب سره څوک څه کار هم لري نو هغه دا چې دوئ په هغه جوش و خروش حېراني ظاهروي کوم چې دوئ په اول کښې ښکاره کړے وه. هره فن پاره به چې محض د خپل وخت پېداوار وي. خامخا ژر وي که پس هم په دغه وجه ورکېږي خکه چې دا د کوم مذاق او طریقو نه روزنه مومي د هغو د ختمېدو نه پس چې دې کښې دا خوبي پاتې نه شي چې نوي مذاق او طریقو سره وچلېږي نو دا هم ختمه شي. په دې طریقه هم هغه وجه چې دې لره ئې مقبولیت ورکړے وه د دې د مرګ باعث وګرځي. او داسې ډېر کتابونه شته چې څه وخت ډېر مقبول وو خو ورپسې راتلونکې نسل هغو پېژندل هم نه. ولې ځنې داسې کتابونه هم شته لکه چې ما ئې مخکښې ذکر وکړو چې په هغو

کښې دا خوبي ده چې د طریقو، ذوق او تر دې حده چې د تهذیبونو تبدیلي هم د هغوی ژوند متاثره نه کړو او تر اوسه ژوندي دي دا ولې؟ دا خکه چې دغو کتابونو کښې دا استعداد وه چې زمونږ د اخلاقي او ذهني ژوند هر وخت بدلېدونکیو حالاتو سره خان بدل او برابر کړي. دېو کتابونو کښې د خپل عهد دپاره هم یو پیغام او معنیٰ وه او زمونږ دپاره هم پکښې پېغام شته. دا کتابونه به هم تر څه حده د خپل وخت پېداوار وو او څه خو پکښې یقیناً وو خو د دوئ د دې دائمي ژوند سبب دا نه دے چې دوئ د خپل وخت سره مطابقت لرلو بلکې سره د دې هم چې د خپل وخت پېداوار وو دا کتابونه ژوندي پاتې شول د دوئ د دې دائمي ژوند وجه دا ده چې هر څو که دوئ مقامي او عارضي دلچسپي لرلې بیا هم په دوئ کښې هغه عناصر موجود وو چې د دې مقامي او عارضي زړه راښکون د ختمېدو نه پس ئې هم د خوشحالولو او متاثره کولو قوت لرلو. او دلته د حیاتیاتي شهود او ادبي شهود تر مېنځه یو والے جزوي طور سره ختم شي خکه چې کوم ادب د طریقو او ذوق او د تهذیبونو د بدلېدو باوجود هم ژوندے پاتې کېږي نو د هغې وجه دا نه وي چې دغه ادب خان د ژوند، فکر او وېنا نوؤ طریقو سره بدل کړي. بلکې د ابتدا نه هغه څیزونه چې انساني تجربې او فطرت کښې بنیادي حېثیت لري ده کښې شامل وي او ده ورسره خان برابر کړے وي. او داسې

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا ادب د زمان او مکان د قېد نه وچت حالاتو سره د برابرېدو استعداد لري. دا يقيني خبره ده چې داسې ادب هغو خلقو پېدا کړے وه چې بغېر د يو څو کسو نه پکښې د هيچا هم راتلونکيو نسلونو ته يا د ژوند هغو څيزونو ته چې دائمي او مستقل وي فکر نه وه بلکې ټوله توجه ئې د خپلې زمانې اولس، حقيقتونو او مسائلو ته وه. ځکه د داسې ادب په جوړښت کښې اکثر عارضي او مقامي عناصر داخل شوي دي ولې د دې کتابونو يو خصوصيت دا دے چې دوئ کښې مقامي او عارضي مضامين هم په داسې بصيرت او استاذۍ تړلي شوي دي چې دوامي او افاقي حېثيت ئې اختيار کړے دے. د هيروډوټس په حقله وئيلے شي چې هغه کښې دا استاذي وه چې هغو څيزونو کښې ئې دلچسپي اخسته چې درويشتو سوؤ کالو پورې د خلقو دلچسپي پکښې قائمه وه. دا خبره صرف د تاريخ د دې باني په حقله صحيح نه ده بلکې د هغو ټولو ليکونکيو په حقله رښتيا ده چې د دائمي ژوند کتابونه ئې ليکلي دي. ځکه چې د دوئ دا کتابونه نه د دې وجې نه د زمانې سره زاړه شو او نه ئې تنوع د کثرت استعمال په وجه ختم شو چې دوئ پکښې د هغو څيزونو بيان کړے وه، چې افاقي او دائمي طور سره زړه راښکون لري. دوئ د خپل بصيرت، پوهې او زور د اظهار دپاره هغه څيزونه منتخب کړي وو چې هغه هر وخت او هر ځائې کښې د

انساني ژوند مشترک بنيادونه دي لکه انساني تجربې اغراض، جذبې، کشمکش، خوشحالي او غم وغېره، کوم څيزونه چې عارضي وي، يعنې هغه څيزونه چې د ژوند بهرني پيکر او د هغه زمانې او معاشرې حالاتو سره تعلق لري چې دے ترې پېدا شوے وي نو داسې څيزونه به په يو عظيم کتاب کښې هم مونږ دپاره هم هغسې زړه راښکون لري لکه چې هم دغه څيزونه په هره بله ادب پاره کښې زمونږ دپاره لري. خو ولې چې هرکله مونږ د دې عارضي څيزونو د لاندې ژور لاړ شو نو مونږ به په دې پوه شو چې د دې کتاب د غېر فاني ژوند وجه د ژوند ضروري او پائيدار څيزونو سره د چلېدو د استعداد قوت دے چې دا کتاب ئې لري. مونږ چې د ايوب عليه السلام کتاب، ډيوائن کامېډي، پيراډائزلاسټ، د هومر نظمونه او د شکسپيئير ډرامې لولو او دې ته ګورو چې بغېر د ژوند د ضروري او پائيدارو څيزونو نه زمونږ او د دوئ ترمېنځه څومره فاصله ده نو مونږ ته دا رامعلومه شي چې د دنيا په عظيم ادب کښې هغه کوم شے دے چې د وخت د تباه کونکيو اثراتو نه ئې دا ادب بچ ساتلے دے.

په ادب کښې د بقائے بهترين په دې مسئله د دې طويل بحث په رڼا کښې مونږ له پکار دي چې په دې پوه شو چې داسې ادب په يو لوئے مقدار کښې شته چې هغه د ذاتي رائې د حدودو نه بهر ګڼل پکار دي او چې عظمت

(c) ketabton.com: The Digital Library

ئې منلې شوې دې.

دَ ادب دَ عظمت یعنې دَ ادب دَ پائیدارۍ او دوام دَ سوال خواب خو دَ وخت امتحان ته پرېښول پکار دی خو دَ هغه ادب په حقله به مونږ څه وائو چې لا دا امتحان به پرې نه وی تېر شوې. مونږ دا پېشګوئی نه شو کولې چې دَ وخت دَ امتحان نتیجه به څه وی او نه په یقین سره دا وېنا کولې شو چې دا کوم کتاب چې اوس ډېر مشهور دې که لکه دَ شکسپئیر دَ ډرامو درې سوه کاله پرېښودې شی نو بیا به ئې څه حال وی. ولې دَ عارضی او دائمی دلچسپۍ تر مېنځه بېلتون خو ممکن دې او مونږ دَ وختی کامیابۍ او دَ هغه کامیابۍ چې دَ پائیدارۍ امکانات لری ترمېنځه فرق خو کولې شو. دا وېنا لږه ګرانه ده چې کوم څیز مونږ دپاره شدید زړه راښکون لری هغه به زمونږ دَ زمانې نه پس دا زړه راښکون بائلی. څکه چې نن مونږ ته کوم څیز ضروری ښکاری هغه به مونږ خامخا افاقی او دائمی ګڼو. نو له دې کبله مونږ دَ ماضی قریب دَ ادب او دَ خپل معاصر ادب په سلسله کښې بیا هغه خپلې رائې او دَ نقاد رهنمایۍ ته پاتې شو. ولې دا خبره یاد ساتل پکار دی چې داسې ادب چې هغه دَ هغه ژوند نه زرغونېږی چې مونږ ئې تېروؤ دَ ماضی دَ عظیم ترین ادب نه بالکل مختلف زړه راښکون لری. او دا زړه راښکون په څنو حېثیتونو کښې ډېر ژور او ډېر تېز وی. هغه کتابونه هم

چې محض عارضی حېثیت لری زمونږ توجه خان ته راکاږی خو هر څو که مونږ دَ خپلې زمانې ادب کښې دَ دلچسپۍ په اخستلو کښې په حقه یُو بیا هم زمونږ فرض دا پکار دی چې دَ دې خبرې بنیادی اهمیت تسلیم کړو چې مونږ له دَ نوې زمانې کتابونه دَ اضافی اقدارو په رڼا کښې لُستل پکار دی او زمونږ خواهش همېشه دپاره دا پکار دې چې تر څو ممکنه کېدې شی په اصلی او جعلی ادب کښې فرق وکړو.

او دلته زما دا خیال دې چې دَ کلاسیکی ادب علم مونږ ته ډېر لوئې عملی مدد راکولې شی. که چرې په دغه ادب کښې مونږ ادبی عظمت موندې او تسلیم کړې وی او که چرې په دې وجه دا ادب یوه درجه او پایه لری نو پکار دی چې مونږ ئې دَ معیار په حېثیت استعمال کړو. دَ دې نه زما مقصد دا نه دې چې مونږ دې کلاسیکی ادب په هغه طریقه معیار وګرځوؤ په کومه سخته او درشته طریقه چې دَ اوولسمې او اتلسمې صدۍ انګرېزی نقادانو یونانی او لاطینی کلاسیکی ادب معیار ګرځولو او نه زما مقصد دا دې چې مونږ دې دغه کلاسیکی ادب نه دَ قواعدو او قانونونو دَ راوېستلو کوشش وکړو. زه دا هم نه وایم چې مونږ دې دَ طبعزادۍ Originality او تجربو دَ مخالفت دپاره یا دَ دې دپاره چې دَ خپلې زمانې دَ ادب لارې متعینې کړو. دغه کلاسیکی ادب بې ځایه استعمال کړو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زما دَ دې وېنا نه دا نتيجه راوکښل چې ګني دَ ماضي عظيم ترين ادب دې دَ جديد او دَ مستقبل دَ ادب دپاره دَ نمونې په طور استعمال کړے شي. زما دَ هغو دلائلو روح سره سمون نه خوري چې ما په دې مقاله کښې پېش کړي دي. زما دا دعویٰ ده چې رښتينے ادب هغه وي چې هغه دَ بل ادب نه، نه بلکې دَ ژوند نه پېدا شوے وي او دَ ساهو او دَ ژوندي ادب دپاره به يوه نمونه هم کافي نه شي. که يو خوا ته مونږ له دَ هم عصر ادب په حقله دَ عوامو او بې انصافو نقادانو په مبالغه آمېزو بيانونو تکيه نه دي کول پکار نو بل خوا مونږ له دا هم ګڼل نه دي پکار چې بس ادب کښې چې څه وو هغه وشو او زمونږ وخت او وطن کښې به بل ادبي پېغمبر نه پېدا کېږي او دَ کلاسيکي شهکارونو نه پس نور ادب پېدا کېدل ناممکن دي. زه چې دا وايم چې مونږ دا مستند شهکارونه معيار ګرځولے شو نو زما مقصد فقط او فقط دا دے چې چونکې دَ دې شهکارونو خوبي اوس يو حقيقت شوے دے او څکه چې دَ دوئ عظمت منلے شوے دے. مونږ دَ دوئ دَ تجزيې نه کم از کم هغه څيزونه راوکښلے شو چې دَ ادب دَ عظمت او ښکلا اجزا دي. او په دې طريقه حاصل شوے علم هم دَ دغه قسم دَ ادب دَ څېړلو دپاره په عملي طريقه استعمالولے شو. داسې مونږ به بيا هغه نکتې ته چې ذکر ئې تېر شو راورسو او هغه دا چې په يو نظم، ډرامه، يا

ناول دَ محاکمې کولو دپاره يا دَ دغو څيزونو اصلي خوبۍ کتلو دپاره دا ضروري ده چې سړے دې دَ دنيا دَ بهترينې شاعرۍ عظيمو ډرامو او ناولونو ژور علم لري. مونږ چې دا تقابلي مطالعه کوؤ نو دا هيڅ ضروري نه ده چې مونږ دې دَ دې دپاره څه رسمي طريقې اختيار کړو. زمونږ ټوله دلچسپي دَ تورو په ځائې په روح او مغز کښې پکار ده او مونږ دپاره دا کافي ده چې ځان پرې پوه کړو چې دَ عظيم او ښه ادب سره زمونږ پېژندګلو به زمونږ دَ ښه او بد احساس تېزوي. دَ ميتهيو ارنلډ دَ شاعرۍ په سلسله کښې د محک نظريه Touch Stone. هغه نظريه چې دَ هغې ماتحت مونږ له دَ منتخبو شعرونو او جملو په ذريعه په ادب دَ وچتې فنکارانه خوبۍ موجودګي يا غېر موجودګي څېړل او هره شاعري دغه معيار ته مخامخ کول پکار دي که هر څو عجيبه عجيبه ښکاري ولې دَ دې لاندې چې کوم خيال دے هغه بالکل درست او نتيجه خېز دے دَ ښکلا دَ معيارونو او دَ قانونونو په حقله مجردې نظريې زمونږ ذوق او خوبيو سره بلدولے او زمونږ محاکمې دَ دغو خوبيو دَ محسوس کولو دپاره روزلے نه شي. بلکې دَ دې دپاره پکار دا ده چې مونږ تر څومره حده چې ممکنه وي او په څومره اخلاص چې ممکنه وي ځان دَ دنيا دَ عظيم ادب سره بلد کړو.

څومره چې دَ ادب دَ څېړنې دا مسئله ګرانه ده، او

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځومره سطحي طور سره چې مونږ پرې بحث کوؤ نو دَ لُستونکیو طمع به دا وی چې کم از کم اخر کښې خو به مونږ په ځو مثبتو نتیجو ورسو.

یو فرانسیسی نقاد ونیلی دی چې دَ تنقید رښتینې مقصد دا دے چې ادب دَ دې ظالمانه خیال نه ازاد کړی چې دَ ذوق په حقله هېڅ جګړه پېدا کېږی نه. دَ دې مقصد حصول ډېر ناممکن ښکاری. تنقید سائنس کېدے نه شی مونږ دې نه دَ علم نباتات داسې قسم هیڅکله نه شو جوړولے چې دَ هغې تعلق انسانی تخلیق سره وی. مونږ دَ ارنلډ غُندې څیزونه هغسې لیدل غواړو لکه څنګه چې وی خو دا تشې خبرې دی څیزونه لکه څنګه چې دی هغسې لیدل ناممکن دی. ځکه چې مونږ هر شے په خپل ذهن کښې وینو او ذهنونه او مزاجونه یو شان نه وی. مونږ به خامخا دا څیزونه دَ خپلو مزاجونو او کردارونو په ماحول کښې وینو. مونږ زیات نه زیات دا کولے شو چې دَ خپلو ذهنونو نه تعصبات لرې کړو او خپلې همدردی، رجحانات او مېلانات سمولے شو او بس. ادب دَ شخصیت نه پېدا کېږی او شخصیت باندې اثر اچوی او ډېرو موضوعاتو سره په مختلفو صورتونو کښې خپل تعلق ښکندوی. دَ ادب هېڅ مقصد دا دے چې همدردی پېدا کړی او جذبات او احساسات راولړزوی. په دې طریقه دَ ادب تعلق بدلېدونکیو عناصرو سره وی او ځکه دَ دې رد عمل کښې هم تنوع

پکار دے. مونږ دَ تنقید نه انفرادی عناصر نه شو وکښلے او مونږ له پکار دی چې هغه فرقونه او اختلافونه قبول کړو چې په یو شهود دَ ډېرو ذهنونو دَ کار کولو په نتیجه کښې پېدا کېږی. دا بده خبره نه ده بلکې ښه ده ځکه چې په ادبې تنقید کښې یو بې رنګه شان یو والے او هم اهنګی راتلل ممکن نه دی. ولې هر څو که دَ دې خبرې دَ اخری تجزیې په صورت کښې مونږ دَ ادبې تنقید دپاره بیا خپل ذوق او محاکمې ته پاتې شُو خو دا یو ډېر لوئے حقیقت دے چې په دې طریقه مونږ دَ خپل ذوق روزنه او تربیت کولے شو او دَ فېصلې قوت دَ یو نظام لاندې راوستے شو. په دې طریقه مونږ دَ ادبی خیرنې دَ مسئلې په سلسله کښې کم از کم یو عملی اُصول بیامومو.

که مونږ دا خواهش لرو چې خپله ادبی مطالعه دَ محفوظ کېدو دپاره او ژوند کښې په کار راتللو دپاره استعمال کړو نو دغه عملی اُصول یقینی طور سره زمونږ رهنمائی کولے شی.

نُکتې

۱. ذاتی او انفرادی تنقید
۲. دَ لینګ او اناتول فرانس نظریات
۳. د نقادانو اجماع

(c) ketabton.com: The Digital Library

دَ قلندر مومند ريسرچ سېل

لهٔ خوا چاپ شوي کتابونه

- رڼائي دَ قلندر مومند شعري مجموعه
- دَ تاريخ ژړا (تاريخ ګوئي) دَ مشتاق مجروح يوسفزي
- ميزان دَ قلندر مومند مقالې
- تنقيد قلندر مومند

راروان کتابونه

- دَ قلندر مومند کليات
- دَ قلندر مومند خطونه
- دَ صاحبزاده فېضي شاعري
- دَ پښتو لغت
- پهٔ قلندر مومند دَ زبېر حسرت دَ پي ايچ ډي مقاله

Pukhto.Net پښتو

(c) ketabton.com: The Digital Library

دو

تنقید

لیک
ولیم هنری هډسن

ترجمه
قلندر مومند

Pukhto.Net

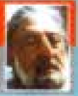

قلندر مومند
ریسرچ سیل

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library